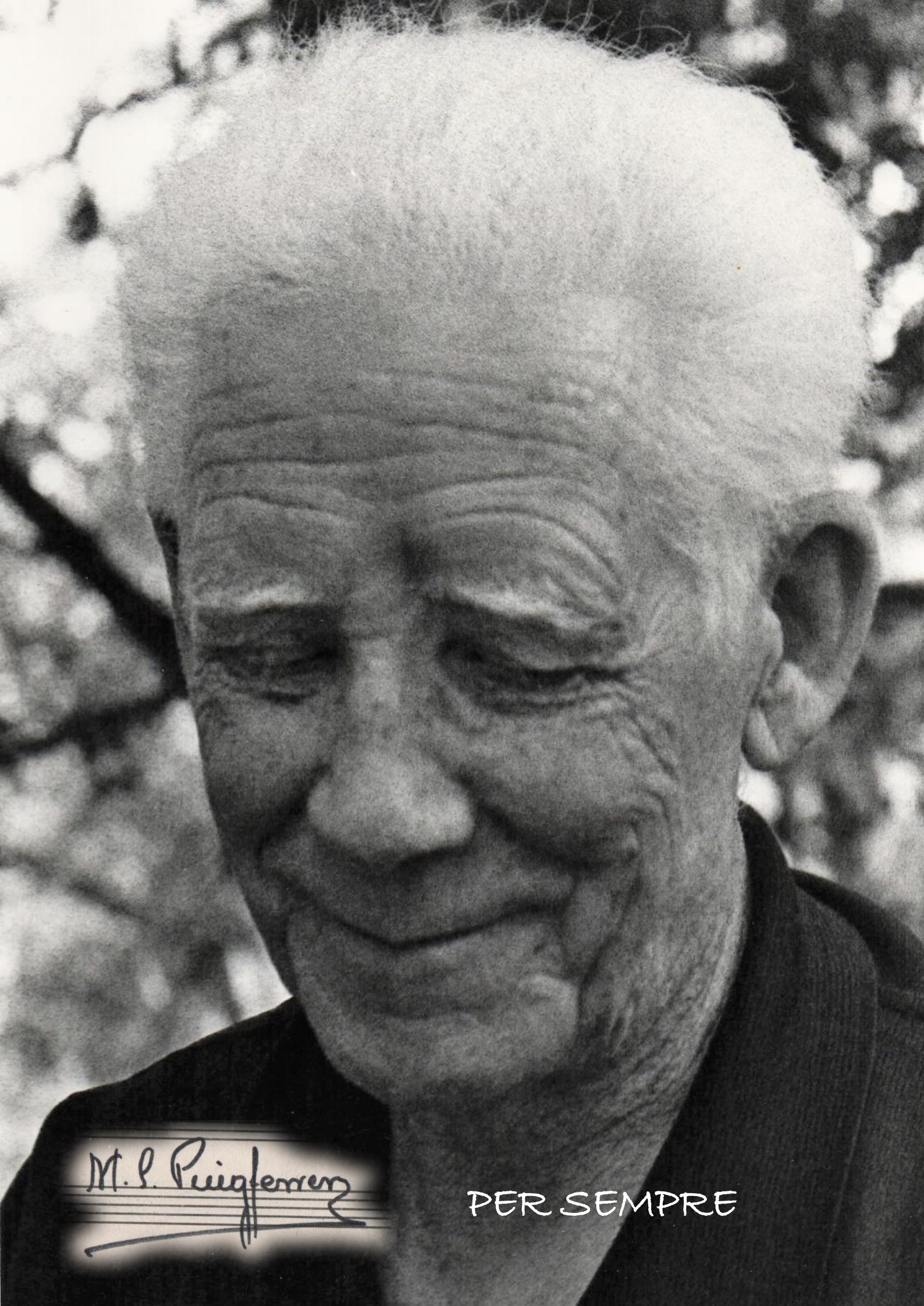

M. L. Puigferrens

PER SEMPRE

*"Els anys, el temps, t'ensenyaven, de mica en mica, a comprendre la grandiositat de l'art musical. Una vegada et semblava que ja l'havies comprès del tot, ja havien passat massa anys."*¹

Manel Saderra

¹ Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músics de cobla i compositors. 2ª ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

ÍNDEX

1.	INTRODUCCIÓ	5
1.1.	Motivació.....	5
1.2.	Objectius	6
2.	MARC TEÒRIC.....	9
2.1.	Breu explicació del Feixisme.....	9
2.1.1.	Inici	9
2.1.2.	Característiques.....	10
2.1.3.	Objectius del Franquisme a Catalunya.....	11
2.1.4.	Franquisme a Banyoles	12
2.2.	Biografia familiar	13
2.2.1.	Pare: Manel Saderra i Rovira	13
2.2.2.	Germà: Josep Saderra i Puigferrer	14
2.2.3.	Manel Saderra i Puigferrer	17
3.	PART PRÀCTICA	19
3.1.	Biografia i trajectòria: Manel Saderra i Puigferrer	19
3.1.1.	Inicis.....	19
3.1.2.	Orfeó Popular i La Principal de Banyoles, 1919-1936	20
3.1.3.	Formació Quintet del Bar Esport, 1936-1941	22
3.1.4.	Orquestra Bolero i La Principal de Girona 1945-1957.....	25
3.1.5.	L'agrupació Polifònica de Banyoles, 1959-1968.....	29
3.1.6.	Un cop a casa.....	31
3.2.	Filla: Magdalena Saderra i Bonal	33
3.3.	Manel a través de les sardanes	35
3.3.1.	Comentaris	35
3.3.2.	Reflexió.....	59
3.4.	Homenatges	61
3.4.1.	Carrer a Tortellà.....	61
3.4.2.	Creu de Sant Jordi.....	62
3.4.3.	Medalla d'Or de la ciutat	63
3.4.4.	Terme a Manel Saderra, Porqueres.....	64
3.4.5.	Plaça a Ceret.....	66
3.4.6.	Pla de l'Ametller	66
3.4.7.	Centenari	67

Treball de recerca de batxillerat
"M. S. Puigferrer per sempre"

3.5.	Manel com a persona	69
3.5.1.	Temps difícils	69
3.5.2.	Persona.....	71
3.6.	Conclusions	75
3.6.1.	He après.....	75
3.6.2.	No he pogut complir	76
3.7.	Agraïments	77
3.8.	Bibliografia	79
4.	Annex	80
4.1.	Glossari.....	80
4.1.1.	Diccionari Sardanes	80
4.1.2.	Diccionari d'altres	80
4.2.	Article Joan Solana	81
4.3.	Documental.....	83
4.4.	Entrevistes.....	83
4.5.	Recull de totes les sardanes	83
4.5.1.	Taules	83
5.	Sinopsi.....	88

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball neix d'una besnéta que no va poder conèixer el seu besavi, de moltes converses familiars i de molta enyorança.

Neix d'un amor que mai ha sigut ni podrà ser donat i d'unes ganes inexplicables de descobrir tot sobre una persona que va ser i ha sigut molt important, de les que deixen petjada.

Molta gent que el va conèixer en té molt bon record i aquest motiu fa que encara tingui més ganes de descobrir tot sobre ell.

La intenció d'aquest treball és fer-li un petit homenatge com a descendent seva, en va tenir molts durant el llarg de la seva vida i el dia d'avui encara en té, però això es tracta més que d'un homenatge d'una dedicatòria, d'una manera de continuar estimant-lo i de tenir-lo entre nosaltres.

Espero que amb aquest treball animi a la gent a voler conèixer el meu besavi i a escoltar una mica més les sardanes, ja que en el lloc on vivim és tradició.

Per dur-lo a terme, parlaré amb qui va tenir més contacte amb ell i qui va veure el seu creixement, la seva filla, la meva àvia i amb la gent propera a ell.

Per mi, el meu besavi, sempre ha sigut el meu referent, encara que mai l'he conegut i mai m'ha pogut ensenyar res; amb tot el que ha deixat i amb tot el que sempre m'han explicat. Ho és per tot el que ha fet i per com li agradava seguir endavant, com superava tots els obstacles i lo exigent que era amb ell mateix.

Personalment penso que es un referent molt bo, ja que t'ensenyava a que mai et rendeixis i a seguir sempre endavant, que sempre és pot fer més.

1.1. Motivació

El que m'ha motivat fer aquest treball és perquè no vaig arribar a conèixer-lo, com he dit anteriorment, ja que va morir un any abans que nasqués. Tothom m'ha parlat sempre molt bé d'ell i la meva àvia sempre m'ha dit que jo m'hi hagués portat molt bé perquè sempre m'ha fascinat la història i fer preguntes sobre el que hi havia abans per així valorar molt més la vida que tenim ara.

Des de petita que he anat a homenatges que li han fet. Quan escolto les seves sardanes i les trobo molt especials, ja que no son sardanes qualsevols.

Crec que a part de fer un treball, serà una experiència que mai oblidaré, és molt especial sentir parlar d'ell (el mestre Puigferrer) i conèixer tot el que va arribar a fer i com va poder superar tots i cada un dels obstacles que va trobar-se pel camí.

1.2. Objectius

El treball de Recerca present és una manera d'apropar-me més al meu besavi, el pare de la meva àvia. Això m'obliga a parlar amb tothom qui va tenir l'oportunitat de formar part de la seva vida, escoltar-los i preguntar-los totes les coses que sàpiguen d'ell i aprendre tant del meu besavi com de la gent amb qui parlo i créixer personalment.

També, és una manera de conèixer més el tema de les sardanes, ja que és un dels aspectes més importants de la cultura catalana. A més el seu estatus com a un dels pocs sardanistes banyolins ha fet que la nostra família visqui de prop el fenomen sardanista.

El meu treball consta d'un marc teòric on portaria a terme quatre objectius que explicaré a continuació i una part pràctica que m'ajudarà a conèixer més sobre ell i apropar-m'hi més. En aquesta part pràctica portaré a terme unes entrevistes que adjuntaré en l'annex i d'aquestes en faré un documental.

- El primer objectiu d'aquest treball és conèixer la **part sentimental** del meu besavi, com a persona a part de com a músic . El fet de tenir aquest objectiu és que ja hi ha molts llibres que expliquen la seva biografia.

Personalment, tinc una oportunitat que poca gent pot arribar a tenir. El que vull aconseguir amb aquesta part és una biografia on la gent, llegint-la, pugui fer-se una idea de com era. Vull saber com es comportava a casa seva, com era la seva vida com a músic, el temps que dedicava a cada sardana...

Per aconseguir aquest primer objectiu, parlaré amb molta gent que el va conèixer, amics que tenia (i que el recorden com a una gran persona), familiars, coneguts seus...

Els resultats d'aquest objectius no seran del tot exactes ni complerts, ja que es basa en el record i la memòria de la gent que el va envoltar, però si servirà per fer-me una idea.

En aquest objectiu primerament, faré una breu recorregut per les vides del seu pare, Manel Saderra i Rovira, i del seu germà gran, Josep Saderra i Puigferrer. Aquestes petites biografies ajudaran amb la part més important del treball, la biografia de Manel Saderra i Puigferrer.

La biografia del Mestre estarà dividida en sis parts que donen a lloc a les etapes més importants de la seva vida; basant-me en el que m'ha anat dient la gent que era més rellevant.

Al final d'aquesta part constarà d'una breu biografia de la seva filla, ja que crec que es un element molt important perquè gràcies a la seva ajuda aquest treball ha sigut possible i és qui més records i anècdotes pot aportar.

- El meu segon objectiu és conèixer més les **dificultats del feixisme** i donar a conèixer a tothom com era la vida en aquella època, com es va arribar en aquest punt i les conseqüències que va comportar a la gent.

El que més em fascina d'aquesta part és com el meu besavi va poder aconseguir ser un dels millors, en el tema de les sardanes, amb tots els obstacles i penúries que li va tocar sortejar pel camí.

Per aconseguir aquest objectiu vull descobrir com va poder seguir fent el que li apassionava amb totes les dificultats que va arribar a trobar-se. I aprendre que per moltes complicacions que hi hagin pel camí, si tu vols, pots.

Per portar-lo a terme explicaré com es va crear el feixisme, com era, les prohibicions que hi havia i el que va aportar tant positivament com negativament a la gent.

- El meu tercer objectiu és conèixer **més sobre les seves sardanes**, ja que no son sardanes corrents com les que faria qualsevol compositor.

Manel tenia una manera de fer sardanes diferent als altres compositors, ell parlava amb la música.

Per dur a terme aquest tercer objectiu parlaré amb la meva àvia i amb la seva ajuda faré un comentari de totes i cada una de les seves sardanes. Un cop tingui fet el comentari de cada una, li ensenyaré a la meva àvia i amb la seva ajuda triaré les més especials.

- El meu quart objectiu és conèixer l'**actualitat** de les seves sardanes i tots els homenatges que li van fer. M'agradaria descobrir si avui dia encara s'escolten. Per aconseguir aquest objectiu intentaré parlar amb persones de totes les edats. Descobrir tant el perquè dels homenatges com el de les sardanes, i entendre el petit món que hi ha darrera de cada una d'elles. Per dur a terme aquest quart objectiu, parlaré amb diversos amics que tenia i gent que va fer possible alguns dels homenatges més importants.

Per últim la meva idea principal en la part pràctica és crear un documental on entrevistaré a grans coneguts seus i familiars més propers a en Manel. Els faré diverses preguntes que m'ajudaran a completar el marc teòric i aconseguir un resum de tot el meu treball de manera que sigui visual i més entretingut.

El meu treball també constaria d'un annex al final on intentaria explicar totes les paraules que són del llenguatge sardanista i no tothom coneix. Per així poder facilitar la lectura i comprendre millor el treball. En aquest annex també adjuntaria totes les entrevistes complertes, per si a la gent l'interessés veure-les senceres.

2. MARC TEÒRIC

2.1. Breu explicació del Feixisme

El Feixisme és un moviment nascut a França per uns intel·lectuals que estaven en contra de com es governava la democràcia². Creien que hi havia molta debilitat per enfrontar els problemes.

El feixisme té diverses característiques: volen que el seu país sigui una potència, són xenòfobs³ i racistes, tenen una política econòmica autàrquica⁴. Rebutgen la democràcia i el parlamentarisme⁵ i defensen la dictadura totalitària, per tant, és totalment contrari al comunisme⁶. Tenen un sentiment anticapitalista i contra la burgesia. Els governants solen portar una vestimenta militar i tenen un lideratge carismàtic⁷ cap a la població.

El Franquisme és producte de les influències del feixisme europeu juntament amb el gran poder de l'església catòlica a Espanya.

2.1.1. Inici

Tot va començar el 1936 durant l'Europa d'entre guerres. Comencen a créixer els règims dictatorials: dictadures de dretes, conservadores i properes a l'església que cada vegada eren més feixistes.

Els guanyadors volien crear un estat nou antidemocràtic, antirepublicà i amb un sistema desvinculat a la tradició liberal on la política sigui exclosa. Per tant, el protagonista de tot passa a ser l'exèrcit.

Franco volia imposar un nou ordre polític on el seu objectiu era regenerar Espanya i desterrar l'idea de democràcia liberal.

Buscaven dividir els grups socials i els polítics guanyadors, mentre s'intentava respondre els interessos de les classes benestants (mitjanes).

² Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 81.

³ Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 81.

⁴ Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 81.

⁵ Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 81.

⁶ Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 80.

⁷ Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 81.

El 1939, Franco havia implantat el nou estat franquista on es concentrarien els tres poders -legislatiu, executiu i judicial- (donant a lloc un estat semblant al règim feixista Italià i al nacionalista Alemany) esdevenint un estat de caràcter unitari i centralista on hi hagués una forta repressió constat als que van ser vençuts, i on tinguessin un control de tots els mitjans de comunicació.

Francisco Franco, 1964.
Recuperada de:
https://es.wikipedia.org/wiki/Francisco_Franco

2.1.2. Característiques

Franco, per dur a terme el seu objectiu, va implantar diverses mesures. Va concentrar els poders on ell es convertiria en *caudillo*⁸ -cap d'estat- president del govern juntament amb la figura de cap, tant de l'exèrcit com del partit únic. Per aquest motiu ell mateix definia el seu règim nacionalcatolicista, consistia en un govern molt nacionalista amb gran importància de l'església catòlica.

Faria un règim totalitari suprimint la constitució del 1931⁹ on quedarien eliminades les llibertats i els drets democràtics. Només estarien permesos el partit únic i el sindicat vertical.

Tindria un caràcter unitari i centralista on eliminaria els estatus d'autonomia republicans, intentaria eliminar la llengua i tota la cultura de Catalunya, el País Basc i Galícia. I juntament amb això hi hauria una gran repressió cap als vençuts i a qui s'oposés.

L'exèrcit es convertiria en el suport més destacat i la millor manera de fer una repressió política; també participaria en el poder. FET y de las JONS¹⁰ seria el partit únic i qui ocuparia els càrrecs principals de l'administració, controlaria els mitjans i la propaganda.

Instaura quatre organitzacions per així poder aconseguir un suport social:¹¹

⁸ Annex: glossari, diccionari d'altres pàgina 80.

⁹ Annex: glossari, diccionari d'altres pàgina 80.

¹⁰ Annex: glossari, diccionari d'altres pàgina 81.

¹¹ GARCÍA, M, GATELL, C, RISQUES, M. *Història*. Vicens Vives, 2016 (p. 320).

- Frente de Juventudes, on adoctrinaria a tot el jovent.
- Sección Feminista, per així dur a terme una formació de la dona sentint-se cristiana i tinguent una orientació nacional i sindicalista.
- Sindicato Espanyol Universitario (SEU), per controlar els universitaris.
- Central Nacional Sindical (CNS), per organitzar de manera igual els patrons i els treballadors.

L'església catòlica es convertiria en l'Estat Confessional Catòlic on tindria el paper de justificar i defensar tots els actes del règim i a canvi obtenia beneficis econòmics, influència en el sistema educatiu i imposició de valors catòlics a la societat espanyola.

També va fer que el servei militar es convertís en obligatori. Es tractava d'un servei que va instaurar a causa de que hi havia pocs soldats. Així s'asseguraven que tots els homes estarien qualificats per anar a la guerra en qualsevol de les circumstàncies, excepte els que ja eren grans o els que no tenien suficients capacitats ja sigui perquè estaven malalts, perquè eren molt dèbils...

2.1.3. Objectius del Franquisme a Catalunya.

Franco entra el 5 d'abril de 1938 a Catalunya, on volia suprimir el sentiment catalanista i enfortir el sentiment espanyol. Tenia el suport dels industrials, propietaris agraris, grans comercials i financers. Tanmateix, a mida que va anar passant el temps les maneres d'actuar de Franco tenien cada vegada menys suport de la població.

En el govern quasi no hi havia catalans pel fet que desconfiaven d'ells. Volia evitar que fessin arrels i canviessin d'opinió. Però tot i així hi havia petits grups de suport.

Va haver-hi una forta repressió contra totes les persones, partits i associacions que estaven en contra. També molts catalans van ser executats, sotmesos a tribunals militars, molts es van veure obligats a l'exili i la majoria va perdre la feina.

Es va intentar eliminar la identitat catalana i tot tipus de signe català (banderes, himnes, cançons...). S'imposa la llengua castellana fent que es prohibís el català i tothom que el parlés seria sancionat i multat.

A mida que passa el temps, s'enforteix la defensa d'identitat catalana gràcies a denúncies de diverses organitzacions, fent que cada vegada hi hagués menys suport social.

2.1.4. Franquisme a Banyoles

En la militarització cada vegada ampliaven més les lleves i per tant, cada vegada més les edats. Però no tots els cridats van anar-hi a causa de que alguns se'ls declarava inútils. D'altres van exiliar-se a França i molts van decidir emboscar-se cap a diversos indrets de la zona.¹²

Algunes persones que van poder sobreviure, un cop finalitzada la guerra, van acabar escampades en diversos camps de concentració. Es classificaven en tres categories: addictes, indiferents i desafectes. Havien d'aconseguir avals¹³ per un cop sortir anar directe a casa o ser destinat a la presó per ser jutjats.

En el cas de Manel Saderra, Jordi Galofré en el seu llibre ens diu¹⁴ que va anar al front com a voluntari però al final de la guerra va anar a França on el van internar al camp d'Argelers, situat a una platja. Ja tornant cap a Espanya, entrant per Irún, el van traslladar

Foto aèria del camp de concentració d'Argelers, França.

Recuperada de:

<https://www.vilaweb.cat/noticia/3665921/20091210/tagedia-camp-dargelers-primera-persona.html>

al camp de concentració de Sant Pedro de Cardena i més tard a Miranda de Ebro.

El fet de que es negués a delatar, va fer que el traslladessin a l'Àfrica on va passar un any al Batalló de Soldats, Treballadors núm. 179.

¹² Jordi Galofré, La repressió franquista a Banyoles. 1ª edició. Quaderns de Banyoles. Novembre de 2005.

¹³ Annex: glossari, diccionari d'altres pàgina 80

¹⁴ Jordi Galofré, La repressió franquista a Banyoles. 1ª edició. Quaderns de Banyoles. Novembre de 2005.

2.2. Biografia familiar

La majoria dels onze germans Saderra eren músics perquè era l'afició del seu pare i des de ben petits els va ensenyar a viure la música i entendre-la com una llengua més.

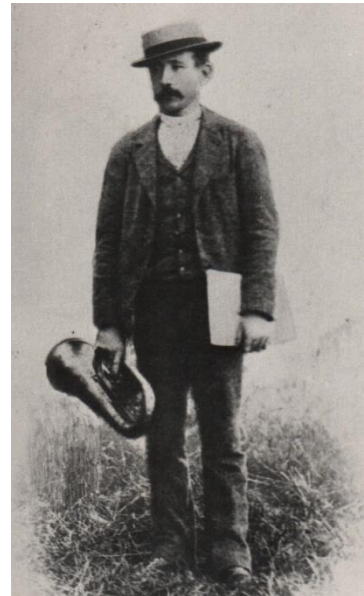
En el cas d'en Manel - el fill més petit- el va ensenyar el seu germà Josep a causa que el seu pare morís quan ell era petit. Per ell el seu germà gran li va fer més de figura de pare. Es portaven vint-i-cinc anys.

2.2.1. Pare: Manel Saderra i Rovira

Manel Saderra i Rovira - el seu pare- va néixer a Sant Feliu de Pallerols el 24 de desembre del 1853. Els seus pares eren Bartomeu Saderra i Maria Rovira.

Treballava de flequer però, tot i això, va ser un gran impulsor de la música en tota la comarca de la Garrotxa.

L'agost del 1881 va casar-se amb Teresa Puigferrer i Gravalosa, mare dels que serien els onze germans. Abans d'arribar a casar-se van tenir molts problemes ja que l'estatus social de cada un era diferent, Manel era músic i Teresa econòmicament estava més bé i no els deixaven ajuntar-se. En Manel va raptar a la Teresa per així poder dur a terme el casament.

Manel Saderra i Rovira, pare de
Manel Saderra i Puigferrer.

Van viure a Sant Feliu de Pallerols al començament del carrer Puig, a Can Viu, ja que era on es trobava la fleca on treballava el seu home. Allí van néixer els seus deu fills.

Segons diu Joan Callís, un músic de la localitat:

"En marxar a fer el servei militar ja dominava la matèria"¹⁵

Tots els homes havien de fer el servei militar. Manel Saderra i Rovira, va anar-hi i com diu Joan Callís, ja sabia de molt de música però allà, va estar practicant tant el bombardí com el trombó.

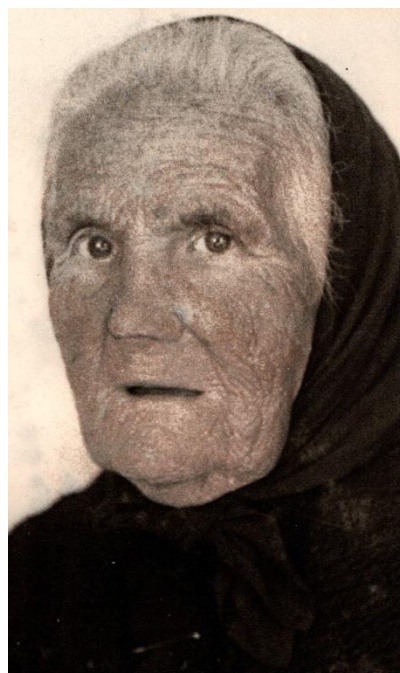
¹⁵ Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músics de cobla i compositors. 2ª ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

Quan en va tornar es va posar a tocar el fiscorn i va convertir-se en capdavanter del *Cor Parroquial* i membre d'alguna petita cobla¹⁶ o grup musical. També va iniciar una petita cobla, *La Nova* on formaria a nens.

A principis del segle XX van anar a viure a Tortellà per motius de feina, ja que Manel Saderra i Rovira havia trobat una feina d'encarregat en una empresa tèxtil - on feien mitjons- on guanyaria més diners que en l'ofici de flequer. Allà va néixer el seu onzè fill, Manel Saderra i Puigferrer.

El fet de marxar de Sant Feliu va causar que hagués de buscar algú que s'ocupés de la feina de capdavanter de la *Cobla de Sant Feliu*, ja que no podia deixar-la sense ningú. Josep Giménez - el seu cosí- va ser qui es va quedar amb la cobla. En un principi, va canviar-li el nom per *La Principal*, més tard es va separar en dues donant a lloc a *La Principal Vella* i *La Principal Nova*. Després d'uns anys va tornar a fusionar-se i va passar a tenir el nom de cobla *l'Avenç* però finalment, va tornar al seu nom original: *La Principal de Sant Feliu de Pallerols*.

El 17 de juny del 1917 Manel Saderra i Rovira mor i comporta que el seu fill més petit i la seva dona anessin a viure un any a Banyoles amb el germà més gran, Josep Saderra ja que tots els fills ja estaven emancipats.

Dona de Manel Saderra i Rovira, mare de Manel Saderra i Puigferrer.

Un any després aniran a viure a Olot perquè la seva mare hi tenia germans. Un cop allà Manel Saderra i Puigferrer comença a fer d'aprenent de pintor de parets i la seva mare es posa a treballar.

2.2.2. Germà: Josep Saderra i Puigferrer

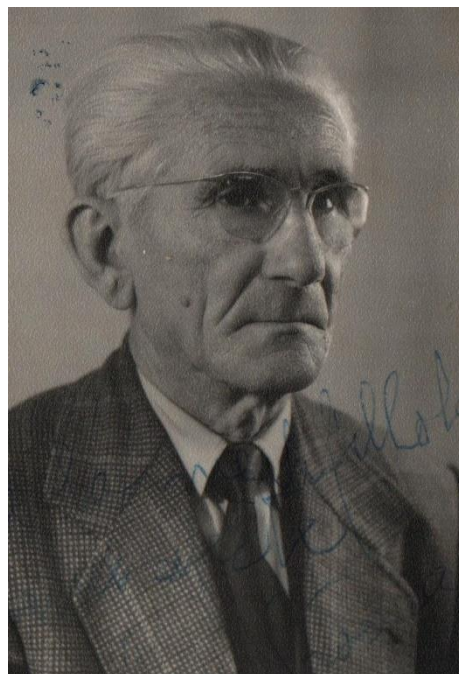
Josep Saderra i Puigferrer era el germà més gran dels onze fills. Va néixer el 22 de febrer del 1883 a Sant Feliu de Pallerols.

¹⁶ Annex: glossari, diccionari sardanes a la pàgina 80.

Les seves primeres lliçons de solfeig ¹⁷ i el fet de que se l'hi donés tan bé el fiscorn, va ser gràcies el seu pare. A més també va estudiar el violí amb l'Antoni Moner tot i que, la seva formació va ser bàsicament autodidàctica.

Amb catorze anys va debutar a la cobla *La Nova*, creada pel seu pare. Tres anys després va entrar a la cobla *Casanovas*, d'Olot.

A causa del trasllat de Sant Feliu de Pallerols cap a Tortellà no se sap de segur com va ser la seva joventut. Es coneix que va estar tocant a la cobla *La Vella* i que combinava l'afició de música amb l'ofici d'espardenyer.

Josep Saderra, germà gran d'en Manel Saderra

El 1903 va compondre la seva primera sardana. Josep en va compondre tantes que no és té un registre complet com podem trobar el de Manel Saderra.

El 1911 va crear la cobla *La Principal de Tortellà* on es va convertir en el capdavanter, tot i que, el 1916 es va traslladar a Banyoles a causa del seu matrimoni amb Anna Coma. La cobla va continuar endavant fins al 1964-65.

Poc temps d'haver mort el seu pare, 1917, va morir la seva esposa a causa d'una epidèmia de còlera, deixant una filla a càrrec seu. Per aquest motiu, després d'haver marxat la seva mare i Manel, el seu germà petit, a viure a Olot, Josep va decidir anar amb ells perquè així tingués ajuda per cuidar a la seva filla i suport

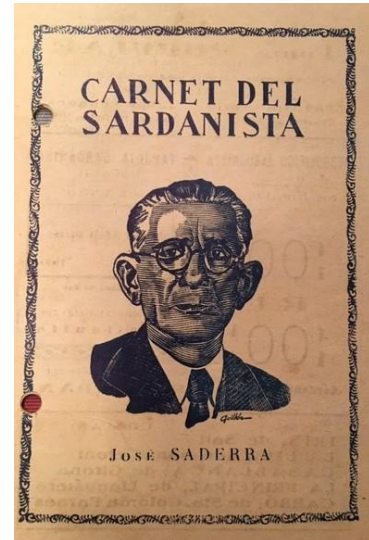

La Principal de Tortellà, 1911. Darrere: Segon músic de la dreta és en Josep Saderra i Puigferrer.

¹⁷ Annex: glossari, diccionari sardanes a la pàgina 80.

familiar per superar les dues últimes pèrdues tan importants per a ell.

Després d'aquesta temporada a Olot van tornar a Banyoles juntament amb el seu germà petit. Gràcies a ell en Manel Saderra i Puigferrer va entrar el món de la música, ja que li va donar les primeres lliçons de solfeig i el va fer entrar a formar part de l'*Orfeó Popular Banyolí*, el 1919, que tractava d'una coral i és on va aprendre a tocar la trompeta. Va durar fins el 1925 però ho explicarem més endavant.

Carnet del Sardanista.

El 1927 hi havien dues agrupacions musicals, *Els Juncans* i *Els Coromines*, finalment van arribar a un acord donant a lloc a *La Principal de Banyoles* on Josep seria el director i Manel l'instrumentista de trompeta. Per casualitats del destí en Manel acabaria sent parent d'un Juncà.

Per raons d'edat no va anar a milícies ¹⁸ perquè tenia 52 anys i creien que no estava capacitat pel que demanaven. Però tot i així, en va patir grans conseqüències, el van empresonar a Girona durant set mesos.

Onze anys després, 1948, va formar un cor d'homes a Banyoles anomenat *Harmonies del Llac* i va dirigir l'agrupació *Rossinyols del Llac* durant uns quants anys.

Va morir a Banyoles el dia 22 d'abril de l'any 1970 i va ser enterrat l'endemà per la diada de Sant Jordi.

La Principal de Banyoles als anys 40. Darrera: tercer músic és en Josep Saderra i Puigferrer.

¹⁸ Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 80.

2.2.3. Manel Saderra i Puigferrer

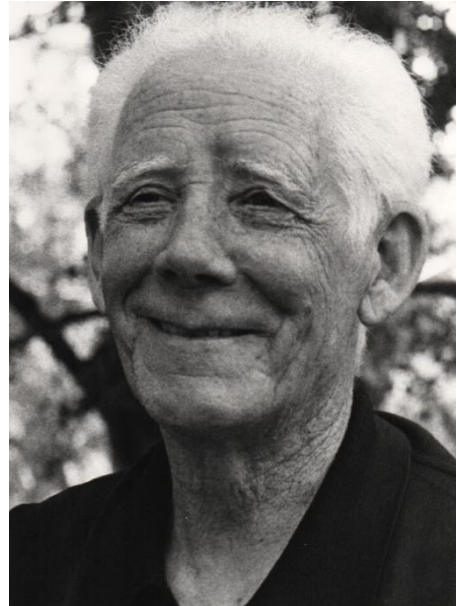
Manel Saderra i Puigferrer, va néixer el 4 de juliol del 1908 a Tortellà. Era el més petit dels onze fills de Manel Saderra Bonal i de Teresa Puigferrer Gravalosa.

Quan tenia nou anys va morir el seu pare i van traslladar-se a Olot amb la seva mare on va començar a fer de pintor. Un any després van anar a Banyoles a casa del seu germà gran Josep Saderra que va ser qui li va ensenyar el món de la música.

Entre el 1919 i el 1936 va estar tocat a *l'Orfeó Popular Banyolí* que més tard es convertiria en *La Principal de Banyoles* que havia estat creada pel seu germà Josep.

També li agradava molt el teatre i en els seus moments lliures o bé anava a veure'n o bé hi actuava.

El 1935 ja tenia compromisos polítics i va formar el POUM on va ser el responsable de cultura. El 1936

Manel Saderra i Puigferrer de gran.

el van empresonar. Durant els anys que va estar empresonat va escriure la seva primera sardana Carme. A causa d'aquest fet, un cop va tornar a casa, no va poder tornar-se a incorporar en el món de la música perquè no estaven ben vistos per ningú. Van decidir formar el *Quintet del Bar Esport* el 1940 juntament amb el seu germà i tres homes més.

Va anar a fer de voluntari al front on va tocar a la Banda Garibaldí.

El van enviar a tres diferents camps de concentració: a Argelers a França, Sant Pedro Cardena a Burgos i finalment a Miranda de Ebro també situat a Burgos. Un cop creia que ja anava a casa el van destinar a Melilla un any a fer treballs forçats.

El 1941 el Quintet es va convertir en *La Principal de Banyoles* un altre cop a causa dels problemes del moment. També aquest any va casar-se amb Faustina Bonal amb qui va tenir una filla el 1944, Magdalena Saderra i Bonal.

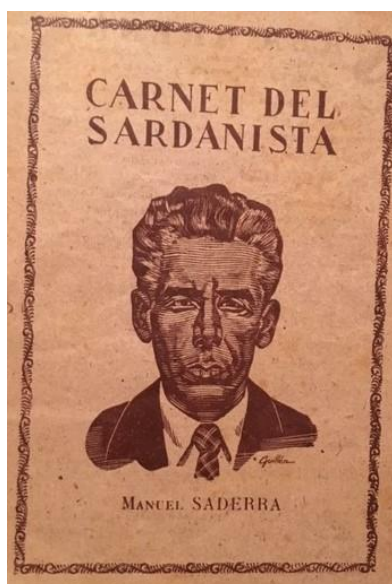
Treball de recerca de batxillerat
"M. S. Puigferrer per sempre"

El 1945 li ofereixen una feina a l'orquestra *Bolero de Girona* on havia de dedicar-se a fer els arranjaments i l'accepta. Amb el temps li canvien el nom i acaba convertint-se en *La Principal de Gerona*. El 1957, és retira.

El 1959 crea la *Polifònica de Banyoles* la qual va tenir molt d'èxit. Va durar deu anys i va ajudar que aquells temps tant difícils passessin d'alguna manera més alegre.

El 2000 Manel Saderra mor deixant un gran llegat al món de la música.

A continuació, i amb més detalls, tota la vida concreta de Manel Saderra.

Portada Carnet del Sardanista.

Primera pàgina del Carnet del Sardanista, 1946.

¹⁹ Annex: glossari, diccionari sardana pàgina 80.

3. PART PRÀCTICA

3.1. Biografia i trajectòria: Manel Saderra i Puigferrer

3.1.1. Inicis

Manel Saderra, fill de Manel Saderra Rovira i Teresa Puigferrer Gravalosa, va néixer el 4 de juliol del 1908, tot i que es va saber uns quants anys després de que ell morís convençut de que va néixer el 21 de juliol -com a molts llibres diu-. Manel des de que va néixer fins que va anar buscar els papers per jubilar-se, a la seva documentació deia que ell havia nascut el 15 de juliol, fins que li van dir que hi havia un error i que havia nascut el 21. Però uns anys després de la seva mort buscant en els arxius es va descobrir que havia nascut el 4 de juliol. Per tant, va morir sense saber realment quin dia havia nascut.

Era el germà petit dels onze fills i l'únic que era nadiu de Tortellà a causa de que es traslladessin per l'ofici que havia trobat el seu pare -com s'ha explicat anteriorment- d'encarregat en una empresa tèxtil.

Quan Manel tenia nou anys va morir el seu pare i van anar a viure a Olot on comença l'ofici d'aprenent de pintor de parets. En aquell temps tots els músics tenien una feina apart perquè el fet de ser músic no aportava diners suficients per poder mantenir-se.

Manel Saderra sobre l'escala junt amb els seus companys de feina com ajudant de pintor.

En aquell temps era molt importat fer la comunió. És feia amb el mateix procediment que ara: primer es porten a terme unes classes de doctrina i quan s'acaben ja s'està preparat per fer-la. Durant les classes de doctrina, un capellà un dia el va picar amb un bastó i li va fer tant de mal que Manel no va tornar mai més a doctrina i per tant, no va arribar a fer mai la comunió.

La seva filla, Magdalena, ens explica²⁰ que tenia una cicatriu del front fins a la cella drete a causa de que un seu amic un dia jugant amb una pedra lligada a un fil el va colpejar i li va sortir tanta sang que es va quedar inconscient. Manel no es movia i el

²⁰ Entrevista a Magdalena Saderra i Bonal: CD 2 a la contraportada.

seu amic va marxar perquè pensava que en Manel s'havia mort -va estar tres dies desaparegut- però no va ser així i d'aquesta mala experiència només va quedar una cicatriu.

Un any més tard van mudar-se a Banyoles a casa del seu germà on li ensenyaria el món de la música i li donaria les primeres lliçons de solfeig com el seu pare hauria fet, per aquest motiu en Manel molts cops diu que veia el seu germà com un pare. Durant aquest temps que van estar a Banyoles, El propi Manel deia:

"Jo vaig ser músic per casualitat. A deu anys, ja mort el pare i vivint a Olot, vaig començar l'aprenentatge de pintor de parets. Però la vida ens porta a Banyoles, on el meu germà dirigia l'Orfeó i hi ensenyava solfeig als nois. Així fou com a dotze o tretze anys vaig començar a aprendre'n. Com que jo era el germà petit del director, era l'últim de donar la lliçó i resultava que no aprenia res, perquè, quan em tocava a mi, ja la sabia de memòria de sentir-la cantar als altres, això quan el meu germà no em deia que ja la donàriem a casa, i a casa poc que fèiem res. D'estudis seriosos, doncs, ben poca cosa. Em varen comprar una trompeta, que va costar dues-centes pessetes."²¹

"El meu germà va ser el meu únic mestre i del qui he après moltíssim, es pot dir que sóc músic per casualitat. Vaig aprendre'n d'en Josep quan ell dirigia una coral".²²

3.1.2. Orfeó Popular i La Principal de Banyoles, 1919-1936

Un cop el seu germà, Josep Saderra, el va entrar dins el món de la música, en Manel ja no podia parar d'aprendre. La seva formació va ser bàsicament autodidàctica, com la del seu germà, amb petites ajudes de Josep que va ser qui el va incorporar a l'*Orfeó Popular Banyolí*, es tractava d'una coral formada pel mateix Josep que va durar fins el 1925.

Més tard -com ja hem dit anteriorment en l'apartat de Josep Saderra- el 1927, s'ajunten les agrupacions *Els Juncans* i *Els Coromines* donant a lloc a *La Principal de Banyoles*. En la qual en Manel va entrar més tard i la seva funció era tocar la trompeta.

²¹ Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músic de cobla i compositor. 2a Ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

²² Vicens, Anna. "Salt Sardanista homenatjarà Manel Saderra, un dels grans compositors del món de la sardana: Ha organitzat dues audicions on s'interpretaran composicions seves i del seu germà" *Diari de Girona*. (1993): 36.

N'havia après bàsicament sol però Magne Bosch que tocava a *La Principal de la Bisbal* li va donar algunes classes per així poder tocar-la millor.

A Manel a part de la música li agradava molt anar i veure teatre²³

La Principal de Banyoles. Davant: tercer músic de l'esquerra és Manel Saderra i Puigferrer.

-en els seus moments lliures- però sobretot actuar-hi, per aquest motiu, va participar en diverses representacions durant el 1933-34 com per exemple: *Els savis de Vilatrista* de Santiago Rusiñol.

Junt amb altres joves banyolins, el 1935, només amb 27 anys, ja tenia compromisos polítics a causa de la situació que estava vivint, era molt habitual que la majoria de joves formessin part d'algun grup polític. La seva filla diu:

"Era un republicà de tota la vida"²⁴

Van formar el POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista), que era un partit marxista però contra Stalin on Manel era el responsable de cultura. El fet de formar part d'aquest partit va causar que fossin perseguits pels agents soviètics i els comunistes del PSUC. A causa d'aquestes persecucions, se'ls va apartar de les responsabilitats municipals. El 1936 acaba la seva etapa en *La Principal de Banyoles* a causa de que va ser empresonat per la denuncia d'un veí. Mai va voler dir el nom de qui el va denunciar tot i que sabia perfectament qui havia estat.

Un dia passejant per Banyoles va trobar-se a un home que anava pel terra recollint les burilles de cigarrets, agafant el tabac que hi havia per així poder fumar amb tot el que la gent deixava. Li va fer tanta pena al veure el seu sogre que li va tirar un paquet sencer – ja que ell sempre havia fumat- i quan l'home va aixecar el cap, va quedar

²³ Galofré, Jordi. "Pescar Sardanes a la post guerra: compositor de sardanes i músic de cobla, va patir la repressió franquista i va dirigir la Principal de Girona i la Polifònica de Banyoles." *Revista de Girona: Art.* 251: (54-58)

²⁴ Entrevista a Magdalena Saderra: CD 2 a la contraportada.

sorprès de que fos el seu gendre. Es van emocionar tant que els dos es va posar a plorar.

3.1.3. Formació Quintet del Bar Esport, 1936-1941

Durant l'etapa que va estar empresonat va escriure la seva primera sardana: *Carme*. Tot i que aquesta sardana no va ser la primera que va escriure. Va escriure una amb catorze anys que es deia *La mare i jo*, és una sardana que s'ha perdut a causa dels anys -ja que fa molt temps- constava només d'una melodia perquè en aquell temps encara no sabia gaire res. Va estar intentant buscar l'harmonia fent cantar-li a la seva mare i al mateix moment ell amb la trompeta buscava un baix.²⁵

Carme no és ben bé fruit d'ell perquè la va compondre a partir d'un poema que li va donar el seu germà Josep. Ell mai la va considerar una sardana pròpia sinó que deia que es tractava de musicar una lletra. Li va agradar tant poc que es va dir a ell mateix:

"Plego! O faig alguna cosa diferent o no cal que hi tornis!"²⁶

Aquell temps, compondre sardanes era un petit reforç econòmic per les famílies. Tothom anava escàs de diners i en aquell moment les partitures es compraven o bé es llogaven i així s'aconseguia un xic de diners.²⁷

La guerra ja arribava a casa i el Franquisme cada vegada estava més a prop. Un dia quan els germans Saderra arribaven a casa després d'un assaig, van trobar-se a la seva mare que es negava a treure la senyera del balcó, en aquell moment qui és manifestava possiblement acabava empresonat. Tant en Josep com en Manel la varen

Manel Saderra amb trenta anys.

²⁵ Entrevista catradio a Magdalena Saderra, Jordi Lara, Joan Parnau i Josep Vidalou.

Recuperada de: <http://www.ccma.cat/catradio/alacarta/vistes-al-mar/centenari-manuel-saderra-puigferrer-magdalena-saderra-jordi-lara-joan-parneau-josep-vidalou/audio/276892/#>

²⁶ Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músics de cobla i compositors. 2a ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

²⁷ Entrevista Joan Solana: CD 2 a la contraportada.

obligar a treure-la i la mare seguia negant-se. Fins que un dia la va despenjar i se la va cosir a sota la faldilla i va estar portant la senyera durant tota la guerra com una sota faldilla sense que ningú ho sàpigues.

A causa de que fos empresonat no el van deixar seguir fent de músic i com a pintor de parets hi havia molt poca feina, ja que amb la situació en la que estaven la gent no es gastava els diners per pintar. És per aquest fet que va haver d'acceptar l'ofici de pregoner que l'Ajuntament de Banyoles li havia ofert, necessitava alguna feina per guanyar diners.

Com molts joves va acabar anant a fer de voluntari al front. Va tenir molta sort perquè pel fet de que fos músic el va ajudar a que el destinessin a la banda de música de la Brigada Garibaldí. Gràcies això no va disparar mai però, tot i així, va veure fets que el van deixar molt impactat, cosa que va fer que no en volgués parlar-ne mai.

La derrota de la guerra va causar que els enviessin al camp de concentració d'Argelers. Torna aviat a Espanya entrant per Irun amb la intenció d'anar cap a casa, però no va ser així, sinó que va anar internat als caps de concentració franquistes de Sant Pedro de Cardeña, a Burgos on els hi van agafar els instruments. Més tard els van moure a Miranda de Ebro. Va sortir d'aquest camp per ser enviat a Melilla on va estar un any fent treballs forçats - havia de fer carreteres- dels quals en parlava molt malament i en tenia molt mal record. Però una de les coses que se li va quedar marcada era aquesta: durant la seva estada al camp de concentració d'Argelers, va fer-se molt amic d'un gos blanc – el seguia per tot arreu- quan va arribar el moment de tornar cap a casa, havia de deixar el gos. Deia que el record d'ell marxant en el vaixell i el gos seguint-lo corrents per la costa mai se li va oblidar. El recordava amb llàgrimes als ulls

Una altra cosa que explicava era que l'aigua que li donaven en el camp de concentració, la feia bullir tota amb farigola i ell sempre havia dit que no va caure mai malalt gràcies això. També deia que va ser gràcies a que menjava molts ous.

Un cop va tornar a casa estava tant acostumat a dormir al terra que no es sentia bé dormint el llit i va estar una temporada dormint en el terra. També sempre els feien menjar cigrons i un cop va ser a casa no en va voler menjar mai més.²⁸

En el carnet d'identitat li van posar "no afecto al régimen" això en aquell temps significava que no estaves d'acord amb Franco i que tenies unes idees polítiques diferents. Tenir això significava no poder sortir d'Espanya. Ell com a músic, viatjava molt per França i cada vegada que havien de sortir tenia molts problemes. Però gràcies al propietari, Ramon Peric, d'un bar de Girona "Can Peric" va poder solucionar-ho.

En el bar anaven a passar la tarda molts militars i Ramon els convencia per què li fessin passes per així poder anar a fer "bolos" sense problemes.²⁹

Tots els que van formar part del POUM i tenien idees polítiques diferents, van passar-ho molt malament.

Un cop va tornar a Banyoles i va deixar enrere tota aquesta etapa. Els germans Saderra juntament amb altres músics que havien estat empresonats, havien anat algun camp de concentració franquista o bé no eren afins al règim i per tant, no els deixaven tocar enlloc. Els dos germans junt amb tres nois més van decidir formar un quintet.

Manel mirant a la càmera i els seus companys descarregant els instruments.

El 1940 van formar el *Quintet* que tocava ball a l'Esport Bar. Tocaven de les dotze del migdia fins les deu del vespre els dies que hi havia fira.

El 1941 molts dels músics que tocaven a *La Principal de Banyoles*, van voler formar part del quintet i això va permetre que poguessin tornar a tocar cobla i per tant, formar de nou *La Principal de Banyoles* amb molts dels membres que hi havia originalment.

²⁸ Entrevista Magdalena Saderra: CD 2 a la contraportada.

²⁹ Entrevista Magdalena Saderra: CD 2 a la contraportada.

Però el 1942, la Principal, comença a quedar-se sense músics a causa de que molts marxaven a altres orquestres, anaven el servei militar o simplement ho deixaven perquè la situació que havia deixat la postguerra per els músics era molt difícil.

Durant aquets anys van donar a conèixer la segona sardana de Manel Saderra de la qual comentarem més endavant, *Record del Collell*.

Amb trenta-tres anys, el 1941, un cop ja a Banyoles i deixant enrere el tema polític, es va casar amb Faustina Bonal Quintana amb qui va tenir dos filles: Maria Teresa la qual va morir a les poques setmanes i l'altre que en parlarem més endavant, Magdalena Saderra Bonal.

Entre el 1940 i el 1941 van excomulgar de l'església a tots els que tenien idees polítiques diferents. Era molt importat anar a l'església sempre, en els enterraments i en les misses. Al fer-los fora, van decidir juntament amb els altres

Orquestra Bolero. Darrera: segon músic començant per la dreta és Manel Saderra i Puigferrer.

excomulgats que durant els enterraments i les misses anirien a fora de l'església a fer tertúlia. Al cap d'un temps es quedava més gent a fora que a dins i als enterraments acabava entrant només la família. Finalment els van tornar acceptar a l'església.

3.1.4. Orquestra Bolero i La Principal de Girona 1945-1957

Com hem dit anteriorment per complicades circumstàncies que estaven vivint els músics i a causa que molts marxessin de *La Principal de Banyoles* per anar a tocar al *Quintet* junt amb els germans Saderra. Va fer que poguessin tornar a tocar cobla.

Les desigualtats, diferències i diverses discussions va fer que els germans diguessin que si sense pensar-s'ho a la

Cartell Orquestra Bolero 1949-50

oferta que els hi van proposar d'anar a tocar a l'*Orquestra Bolero* de Girona. Primerament, el nom de la Orquestra era *Melody* però a causa de les lleis franquistes que prohibien tot tipus de paraula estrangera van haver de canviar-li el nom.

La Principal de Girona. En el piano el músic Manel Saderra i Puigferrer.

El 1945 els de la Orquestra li proposen a Manel anar a viure a Girona on ell havia

d'encarregar-se de fer tots els arranjaments i ells a canvi li donarien cent cinquanta pessetes al mes, va acceptar-ho i es van traslladà amb la seva família a Santa Eugènia de Ter, Girona.

Josep Saderra, un any després, 1946, va retirar-se per poder dedicar-se només a la composició de sardanes.

Manel Saderra volia tocar cobla i poder participar a diversos aplecs³⁰ com feia ell quan era petit. El 1946 va aconseguir-ho però l'únic problema era el nom, ja que deien que no feia un estil sardanista. Però gràcies a Pau Casals que va intervenir dient que s'havia d'acceptar el nom, ja que diverses orquestres mallorquines tenien noms semblants i ningú els hi deia res. El nom va ser acceptat tot i que, va acabar canviant-se per *La Principal de Girona*.

A la dreta Manel Saderra junt amb Pau Casals a l'esquerra.

Aquest mateix any van haver-hi diverses transformacions. Manel Saderra va intentar que la cobla també toqués orquestra i per tant, passés a ser *La cobla-orquestra Bolero*.

Eliseu Boix, primer director, va deixar pas al seu successor, Manel Saderra que va ser director des del 1949 fins el 1957.

³⁰ Annex: glossari, diccionari sardanes a la pàgina 80.

Aquesta feina de director generalment tenia tres funcions molt importants: mantenir el repertori de ballables, renovar la programació pels concerts i finalment assajar molt i bé. Manel els feia assajar al matí, fer un descans per dinar i seguir a la tarda.

Van tenir diversos esdeveniments importants: primerament, Manel Saderra va haver de fer uns arranjaments en els temes de Joan Morata i a la cobla. Van fer una petita gira per França i per tant, gràcies el senyor Morata, *La Principal de Girona* va ser coneguda a França. Un altre esdeveniment molt important que els va marcar molt va ser quan els van proposar de fer uns enregistraments de sardana amb la cobla. Pau Casals - violoncel·lista, director i compositor musical català-, el seu germà Enric i els tècnics de la Pathé-Marconi, empresa francesa del sector de la indústria musical, van ser qui els va dirigir junt amb Manel.³¹

En aquell temps -ja a Banyoles- van fer un homenatge a Ceret en els germans Saderra. Van anar-hi molts compositors i a Banyoles es van fer dos autocars per anar-hi. Molta gent va aprofitar per anar-hi, doncs hi tenien familiars exiliats que no havien vist en molts anys, ja que amb el règim de Franco no podien tornar. Quan van arribar allà tot van ser plors de tristesa i alegria a la vegada. Va ser un homenatge ben complert.

El 1957 Manel es retira deixant com a successor a Joaquim Ferrer i Amer, de Verges.

El propi mestre explicava:

"Avorrit i cansat de voltar, el 1957 vaig plegar de fer de músic. Jo sóc d'una manera que quan he escrit una cosa, estigui bé o estigui malament, sempre he volgut que es toqués tal com jo ho havia pensat. He tingut massa amor propi, perquè quan les coses no sortien com jo volia, ho passava molt i molt malament".³²

Manel a part de passar-ho malament quan no sortia com ell volia, en aquell temps anar a tocar a altres llocs era com una aventura, per exemple, per anar i venir de Cadaqués amb l'autocar hi estaven molt de temps. Un cop eren a lloc, dormien i

³¹ Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músics de cobla i compositors. 2a ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

³² Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músics de cobla i compositors. 2a ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

menjaven a les cases de la gent que s'oferia del poble, els tractaven com si fossin reis, els donaven tot el que tenien i un menjar com si fos un dia de festa major.

Isidre Molas, compositor i director de corals i orquestres, descrivia a Manel Saderra com a director de la següent manera:

"Puigferrer dirigeix amb el gest seriós i amb emotiva ductilitat. Sap donar el sentit just d'expressió a les més insignificants frases musicals. L'afinació és perfecta i les matisacions són conduïdes sense efectismes i amb una gran musicalitat."³³

Per com el propi Isidre Molas i pel que hem pogut veure que va aconseguir Manel Saderra fent de director. Podem deduir que era un home que sempre buscava aconseguir el millor i sempre creia que podia arribar més alt i aconseguir tot el que es proposava. Per com bé va dir en diversos llocs quan quelcom no li sortia bé o no era com ell pensava o s'imaginava ho passava molt malament. Per tant podem deduir que es prenia la música, la feina de director i com a compositor de sardanes al peu de la lletra.

Manel des de molt jove que se li van tornar els cabells de color blanc i això era una gran característica seva, Xicu Cabanyes ens diu:³⁴

"Era una persona guapa vist plàsticament, tenia uns talls de construcció a la cara molt interessants i uns ulls blaus juntament amb el cabell blanc que li donaven una distinció, era un home de pel·lícula."

"Era un home mascle, capat, gent que ha perdut una guerra i només vol viure i buscar un racó de pau."

Amb aquesta última frase que diu Cabanyes es refereix a que després de tot el que va arribar a passar a causa de la guerra –com molta altre gent-: la lluita, els camps de concentració, els treballs forçats, totes les imatges cruels que havia vist... Per segur que mai se li van oblidar aquestes imatges, però Xicu -que el seu pare havia passat el mateix que va passar en Manel- ens diu que la gent que tornava de la guerra era molt

³³ Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músics de cobla i compositors. 2a ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

³⁴ Entrevista Xicu Cabanyes i Paqui Badosa: CD 2 a la contraportada.

més pacífica, ja que després d'haver vist tot el que van veure ho valoraven tot i només volien un raconet de pau.

Per tot això podem saber que era un home que gairabé tot el que sabia era après per ell mateix i per tant, encara té més mèrit.

Però de tot això en parlarem més endavant.

3.1.5. L'agrupació Polifònica de Banyoles, 1959-1968

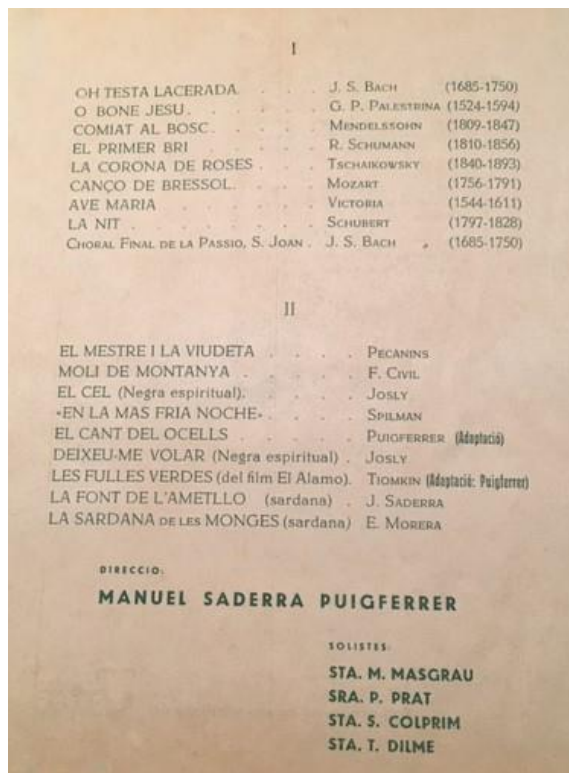
La Polifònica neix durant els anys més foscos de la postguerra i durat la dictadura de Franco, on es prohibia i es reprimia qualsevol expressió i llibertat relacionada amb la llengua o la cultura catalana.

La Polifònica tracta d'un moviment obert que va donar un espai de llibertat i de catalanitat a Banyoles.

El 1957 el mestre Puigferrer, havia deixat la Principal de Girona donant així per finalitzada la seva carrera musical per dedicar-se a treballar a la fàbrica familiar del seu cunyat, Enric Juncà, fins que arribés el moment de jubilar-se.

La idea de crear una agrupació coral de veus mixtes³⁵ va ser de Manuel Pont, capellà de la Casa Missió i consiliari de Cercle de Catòlics, però no la va poder dur a terme perquè era ja molt gran i li va comentar a Manel Saderra i ell va acceptar la direcció.

A partir d'aquí van començar a fer tria de veus i a triar el nom, en un primer moment, no es decidien si L'Amistat o Els Rossinyolets... però finalment van triar l'Agrupació Polifònica de Banyoles. Un cop tenien el nom i tots els membres, van començar a

Programa d'un dels concerts de la Polifònica de Banyoles.

³⁵ Annex: glossari, diccionari sardanes a la pàgina 80.

distribuir-los pels tipus de to. Va costar molt acceptar que seria una coral de veus mixtes ja que ens trobem a l'any 1958 i Banyoles era un poble molt tancat i amb idees molt fermes.

La coral s'estrenaria el dia de Sant Esteve amb una vetllada nadalenca. Feien dos assajos setmanals i la intenció era fer un repertori basat amb el folklore català³⁶ traduït pel Mossèn Manuel Pont.

Arriba l'esperat 26 de desembre del 1959 el festival de Sant Esteve i es presenta la Polifònica al teatre del Cercle de Catòlics de Banyoles amb Manel Saderra i Puigferrer com a director, fet que va deixar ben sorpresa a la gent de Banyoles.

A partir d'aquest gran inici va començar una llarga trajectòria: van tocar a Girona, La Bisbal d'Empordà, Tortellà, Olot, Figueres, Ceret, Palafurgell... Al Nadal del 1963 van sortir tres discos enregistrats amb cançons nadalenques.

Manel Saderra dirigint la Polifónica de Banyoles.

Podem explicar com anècdota que en temps de dictadura van ser de les poques corals que van tocar el *Cant de la senyera*. Van fer servir l'excusa que una altra cobla els hi oferiria una senyera.

Xicu Cabanyes ens comenta que:³⁷

"En la tristor del Franquisme, hi havia gent com en Manel que donaven alegria de que no tot estava mort, que podia ressuscitar gràcies a la Polifònica."

A causa de viatjar tant quasi no estava a casa i quan estava a casa normalment era només una setmana on aprofitava per fer tot el que li agradava: anava a fer el cafè

³⁶ Annex: glossari, diccionari sardanes a la pàgina 80.

³⁷ Entrevista Xicu Cabanyes i Paqui Badosa: CD 2 a la contraportada.

després de dinar i a fer la tertúlia amb els seus amics. Aprofitava per anar al cine i al teatre, ja que li agradava molt.

Magdalena Saderra, la seva filla, formava part dels cantaires.

L'any 1967, ja no era el mateix, es va convertir amb la Polifònica-Raimon a causa de que s'ajuntessin amb una altra coral. El 30 de juny de 1968 durant l'actuació a Figueres es començava a veure que entraven en un període de crisi que va causar que mig any després pareessin de cantar i desapareixes la Polifònica deixant un record preciós a tothom qui va poder escoltar-la. Manel Saderra ho recordava així:

"Vàrem acabar l'any 1969. Deu anys, que ja és durar a Banyoles! Totes aquestes coses acaben igual. Una agrupació coral de gent profana en música és una feina molt i molt pesada. Arriba un moment en què se'n cansa tothom. Per muntar una obra t'hi havies de passar un mes o un mes i mig."³⁸

El març del 1970, Jaume Farriol publica a *Horizontes* un article on queda totalment confirmat la desaparició de l'Agrupació Polifònica de Banyoles.

3.1.6. Un cop a casa

Un cop acabada l'etapa de la Polifònica Manel el 1986, amb 60 anys, junt amb la seva dona Faustina Bonal van anar a viure a casa la seva filla Magdalena, el seu home Artur Viladomat i els seus dos fills a causa de que a Faustina hagués d'estar els últims anys de la seva vida connectada a oxigen.

Sis anys després, el 1992, Faustina mor i Manel es queda a casa la seva filla fins el 2000 que va ser quan va morir ell.

Va morir deixant molta història i una gran petjada a tothom, no només a qui el va conèixer sinó tothom qui havia escoltat les seves sardanes.

³⁸ Galofrè, Jordi. L'agrupació Polifònica Banyoles: 1959-1968: deu anys de vida musical banyolina. 1ª ed.. Rigau Editors, Banyoles, novembre 2008.

El dia del seu enterrament l'església de Santa Maria Porqueres estava plena tant a dins com a fora. A tots els diaris, revistes, teles... sortien esqueles i escrits recordant-lo i acomiadant-lo. Abans de posar-lo en el cementiri van tocar en el seu

enterrament *Per tu ploro* i un tros del *somni* perquè era la seva sardana estrella. Va ser interpretada per Josep Farràs, el director de la Salvatana de Banyoles.

Josep Farràs tocant la tenora el dia de l'enterrament.

"Em van demanar que toqués el *Somni* el seu enterrament. Allò em va impressionar i encara me'n en recordo i m'emociono. Estava tant impressionat d'haver-lo conegut i poder-li tocar el seu últim cop. Em vaig sentir molt orgullós de poder-ho fer".³⁹

A dia d'avui, tothom recorda en Manel com si fos ahir, una persona encantadora i admirable que mai s'oblidarà.

Església de Santa Maria de Porqueres el dia de l'enterrament.

Necrològica d'un diari.

³⁹ Entrevista Josep farràs: CD 2 a la contraportada.

3.2. Filla: Magdalena Saderra i Bonal

Magdalena Saderra i Bonal va néixer el 23 d'agost 1944 a Banyoles. Els seus pares eren Manel Saderra i Faustina Bonal dels quals ja hem parlat.

Un cop va néixer van estar tres mesos vivint a Banyoles. Passat aquets tres mesos, a en Manel, el seu pare, li van oferir anar a l'*Orquestra Bolero* de Girona on guanyaria més i faria el que li agradava, com hem explicat anteriorment. Així ho van fer van mudar-se a Santa Eugènia de Ter on van estar vivint allà fins el 1957 que va ser quan va plegar de fer de músic i van tornar a Banyoles on Manel va anar a treballar a les gelatines de Can Juncà fins que va jubilar-se.

Magdalena no veia gaire el seu pare a causa de que fent de músic feien rutes circulars amb un autocar particular per la orquestra. En aquell temps no era com ara. Anar d'un poble a l'altre suposava dies. Estava com a màxim un més fora per tant, la seva filla només el veia una setmana el mes.

Quant estava amb el seu pare a casa Magdalena era molt moguda i el seu pare li posava frases perquè ella les copiés i així millorava la ortografia, ja que en aquell temps era molt important tenir una bona ortografia. Així d'aquesta manera la seva filla estava concentrada escrivint i ell podia treballar fent els arranjaments de la sardana o bé component.

Durant tota l'època que Manel va estar fent de director a la polifònica de Banyoles i la seva filla, Magdalena, hi va estar cantant.

El 1968, amb 24 anys, es va casar amb l'Arturo Viladomat Aleixandri i van anar a viure a Girona a Sant Narcís on van estar-hi dos anys i on van néixer els seus dos fills: David

Magdalena Saderra i Bonal de petita.

Magdalena Saderra i Bonal junt amb el seu home Arturo Viladomat el dia del seu casament.

Viladomat, el primer i un any després August Viladomat.

Un cop ja havien nascut tots dos van anar a viure a Banyoles perquè el seu home, l'Arturo, va obrir un taller de cotxes on avui dia i treballa el seu fill David. Primer van viure en un pis davant de

A la dreta David Viladomat i a l'esquerra August Viladomat de petits.

Santa Maria on mentrestant estaven construint la casa on viuen actualment des del 1975 a Mata, Porqueres.

El 1986 els seus pares, Manel Saderra i Faustina Bonal, van anar a viure amb ells a la casa de Porqueres a causa de que la seva mare estava molt malalta. Va estar els seus últims sis anys amb oxigen fins que el 1992 va morir i Manel es va quedar a viure amb ells per no viure sol.

Viladomat. A l'esquerra, David Viladomat amb la seva dona Puri Oliva i al seu costat els seus dos fills, Joshua Viladomat i Ruth Viladomat.

L' 1 de juliol del 1995 el seu fill gran, David Viladomat Saderra, es va casar amb la seva dona Puri Oliva Bosch els quals van tenir dos fills: Joshua Viladomat Oliva que va néixer el 22 de maig del 1996 i la Ruth Viladomat Oliva que va néixer el 23 de març del 2001.

El 30 de juny del 2017 va casar-se el seu segon fill August Viladomat Saderra amb la seva dona Raquel Nicolás Nadal.

3.3. Manel a través de les sardanes

Sardanes de criteri posicional primàries, ja que són fruit del moment, de criteri intencional és no voluntària perquè és creada per un ús pràctic que en aquest cas seria per ser tocada i escoltada i finalment, criteri qualitatiu cultural perquè incorpora un missatge i pot ser tant verbal com no verbal, ja que pot ser escoltada i llegida per qui sàpiga solfeig.

A en Manel, li agradaven les sardanes de títols curts, per aquest motiu sempre pensava primer el títol i després la componia. Li agradava que tinguessin un sentit i que expressessin el que ell pensava per aquest motiu les feia molt descriptives com podem comprovar a continuació amb algunes de les més significatives o bé amb les que queda més demostrat "l'estil Puigferrer" que coneixerem a continuació.

3.3.1. Comentaris

Carme

El títol no ens diu gairebé res. És una sardana del 1936, de quan Francisco Franco va fer un cop d'estat ⁴⁰contra el govern democràtic de la segona república, que va provocar l'inici de la Guerra Civil Espanyola.

Carme es tracta de la seva primera sardana i fou molt criticada per a tothom, ja que eren sardanes poc ballables perquè eren per ser escoltades. A ell personalment no li agradava i volia deixar de compondre. Tots els seus familiars li deien que les fes més semblants a les del seu germà a causa de que ell les feia amb el model típic i ballables però , Manel es negava a fer sardanes iguals que tothom i les volia fer diferents. El seu germà, Josep del qual hem parlat anteriorment, va ser qui el va animar i li deia tothom que confiessin amb ell i el deixessin fer.

Aquesta sardana és important perquè gràcies a ella va compondre les següents sardanes i va aconseguir arribar fins on ha arribat.

Sabent com era en Manel, escoltant la sardana ja podem deduir perquè no l'hi agradava. Es tracta d'una composició molt bàsica, simple i típica entre els compositors. I ell volia ser un compositor únic.

⁴⁰ Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 81.

Record del Collell

Amb el títol podem deduir que la sardana vol descriure un record que tenia del Collell, va ser escrita el 1941. Manel Saderra, va tardar quatre anys a tornar a compondre a causa dels resultats de la seva primera sardana, la qual hem comentat anteriorment.

Es dedicava a fer d'ajudant de pintor. Un dia van tenir un accident mentre pintaven l'Església del Collell -com bé diu el nom- van caure de la bastida i van haver d'estar molt de temps recuperant-se. Va dedicar-la al pintor que ajudava. Aquest fet el va motivar a compondre una nova sardana la qual va agradar més a ell i a la majoria de la gent que l'escoltava tot i que seguia tenint crítiques.

Aquí va començar a mostrar a la gent el que seria l'anomenat "estil Puigferrer".

La seva filla, Magdalena Saderra -la qual hem parlat anteriorment- ens explica que aquest accident el va marcar molt i que a part de compondre una sardana, el pintor al qual ajudava, va endur-se una galleda que es va

El Collell amb la partitura original de Record del Collell de Manel Saderra.

xafar en caure la bastida, per més tard guardar-la penjada a casa seva. La tenia com un símbol d'un trofeu per haver sobreviscut aquell accident on va quedar molt greu.

En escoltar aquesta sardana, podem deduir que el senyor Saderra, volia expressar la por que va sentir amb la força que el va acompanyar per superar-ho i la petjada que li va deixar marcat aquest fet en la seva vida.

Aquesta foto es pot veure en primer pla la partitura original de la sardana que acabem de comentar escrita per Manel Saderra, en segon pla i desenfocat veiem l'església del Collell per dintre, ja que la sardana va sorgir a causa de l'accident que va patir durant la seva jornada laboral com ajudant de pintor.

Llac Encantat

Amb el títol podem deduir que és una sardana que intenta representar un lloc tenebrós del seu estimat estany de Banyoles. Escrita el 1942, durant la Segona Guerra Mundial.

Aquesta sardana, la va dedicar als seus dos néts, tot i que, havia escrit una sardana que es deia *Els nostres néts* que havia d'anar dedicada a ells, David Viladomat i August Viladomat, però no li va agradar i va esparracar-la i va decidir que els hi dedicaria aquesta perquè li agradava molt.

Foto a les Estunes a Banyoles amb la partitura original de Llac encantat.

El llac encantat va sorgir a través dels seus resultats amb *Record del Collell* tot i que ell estava animat per seguir component, la seva família el pressionava perquè fes les seves sardanes com les del seu germà a causa de que agradaven més que les que ell componia amb el seu propi estil.

El va anomenar "Estil Puigferrer" perquè volia un estil totalment diferent del de qualsevol compositor i per això va dir que firmaria amb el seu segon cognom perquè així evitava que fos igual que el d'algun familiar seu, en especial del seu germà.

En aquesta sardana queda molt representada una de les seves grans característiques en compondre, ja que si enfoques tota la teva atenció en aquesta sardana, es veu la manera que ell vol representar l'estany. Un estany tenebrós i terrorífic. On es pot interpretar que Manel intentava descriure un drac perseguint a les goges de les Estunes que sortien a les nits.

En la foto es veu en primer pla la partitura original escrita per Manel Saderra i de fons, encara que no s'identifica gaire es l'entrada d'una de les coves que podem trobar a les Estunes de Banyoles. Aquesta imatge està inspirada en el que intentava descriure el mestre Puigferrer ja que, la sardana fa referencia a les goges que sortien a les nits de les Estunes on vivien.

Fausta

El títol ens indica que va dedicar aquesta sardana a una dona anomenada Fausta, aquesta de la qual ens parla el títol, era la seva dona amb qui va tenir les dues filles la primera Maria Teresa, va morir poc després de néixer, i la Magdalena.

Manel Saderra amb la seva muller Faustina Bonal.

Va escriure aquesta sardana també durant el període de la Segona Guerra mundial, el 1943, l'any que també va néixer la seva segona filla.

La intenció del mestre en aquesta sardana era expressar com era la seva dona: una persona dolça, tendre la qual ell veia una companya ideal. Per aquest motiu li va compondre aquesta sardana tan única i bonica.

Si s'escolta amb atenció, en molts talls es veu quan vol expressar l'adjectiu de dolça, en els talls més suaus i tranquils.

Aquesta serà la seva primera sardana en la llista de dedicada a familiars.

Aquesta foto, no veiem la partitura com les dues anteriors sino una foto del propi Manel Saderra amb la seva dona Faustina Bonal a la qual li va dedicar aquesta sardana.

Magdalena i poruga

Per als títols podem saber que són dues sardanes que va dedicar a la seva filla, ja que Magdalena era el seu nom i poruga era com ell la descrivia. Les va escriure durant el període de la Segona Guerra Mundial, el 1944.

Magdalena va ser la seva cinquena sardana i Poruga la sisena.

Magdalena primerament era una adaptació per a l'orquestra Bolero, una sardana ballable. Però un cop va néixer la seva filla la va voler passar a una sardana i dedicar-li a ella. Es tracta d'una sardana molt maca i tranquil·la. En canvi, Poruga va ser una sardana on va voler intentar expressar la por amb què ell descreia que tenia la seva filla quan era petita, ja que tenia por a tot.

Aquestes dues sardanes donen a lloc a la segona i la tercera sardana a la llista de les sardanes dedicades a familiars.

La foto no representa el moment en que Manel Saderra va escriure la sardana ja que, es tracta del casament però va ser un dia molt especial tant per Magdalena com per en Manel.

Casament Magdalena Saderra i Arturo Viladomat.
Manel Saderra fent un petó a la seva filla abans d'anar a l'altar i al fons a l'esquerra Arturo Viladomat.

Cant Vell

El títol no ens diu gaire res o a la vegada moltes coses, ja que el seu pare havia estat flequer a Sant Feliu de Pallerols. Podem interpretar que serà una sardana que prové o esta inspirada en alguna cosa que és vella o en algun record. Va ser escrita el 1944, durant la Segona Guerra Mundial.

El *Cant Vell*, està inspirada en la cançó "Quan el pare no té pa...". La seva intenció era passar una cançó popular - que tothom coneixia- a una sardana.

Pa de fons amb la partitura original de Cant Vell.

Com ja sabem, Manel era molt expressiu i per aquesta raó afegeix notes on podem arribar a sentir el dramatisme i dolor que causa no poder alimentar els teus fills, tot i això, es una sardana de poques notes.

Aquesta foto esta pensada en el fet de que la sardana estava creada a partir de la cançó popular "Quan el pare no té pa..." i d'aquí surt la foto. Pa de pagès d'aquells anys amb la partitura original d'en Manel Saderra.

Somni

Pel títol, podem saber que es una sardana que sorgeix d'un somni. Va ser escrita el 1945 quan va finalitzar la Segona Guerra Mundial. El *Somni* va ser la vuitena sardana que va escriure i la va dedicar a tothom.

Aquesta sardana la va escriure quan estava vivint a Santa Eugènia i després d'haver viscut a Banyoles. La va escriure una tarda quan anava a pescar. Des del poble hi havia un camí que portava al Ter -ell sempre anava allí amb un paper per escriure- ja que aquell lloc l'ajudava a inspirar-se. Recordant i enyorant l'estany li van sortir les notes dels del cor, la sardana que més ràpid va escriure, ja que la va començar i acabar en una sola tarda. Per tant, es tracta d'una sardana d'enyorança.

S'ha convertit en la seva sardana estrella com diu Josep Llobet:

"La més emblemàtica, l'obra perfecte que tot compositor hauria volgut escriure, una sardana que no morirà mai."⁴¹

I afegeix Xicu Cabanyes:

"Artísticament estava molt joiós d'haver trobat Somni."⁴²

Més tard, Manel Pont va voler escriure una lletra per la sardana que la va interpretar la Polifònica de Banyoles a causa de que el mateix Manel Saderra n'era el director.

Lletra

Quan la foscor davalla pel pendís del ponent tot el llac és un
càlid cigne d'argent
i les ombres van lentament vestit l'estany, les formes vagues
tot passant van estenen sobre l'instant.
I va lliscant suau, amb riure blau, qui sap on va? Va a somiar.

⁴¹ Manel Saderra, Obra Completa.

⁴² Entrevista Xicu Cabanyes i Paqui Badosa: CD 2 a la contraportada.

Treball de recerca de batxillerat
"M. S. Puigferrer per sempre"

L'encís, i l'aire es torna una cançó, l'estany és tot tremolor.
Ai quin esguard feliç amb riure tot blau té l'estany, la lluna
vindrà i l'estany veurà la gran llum. Ai, la llum del bell son,
la llum de les fades dansant. Secret de totes les nits, esclat
Del somni esperat.

Ai, quin neguit, ai, veus dintre el vent, tot es mou, quin brogit.
Vels de misteri.

Com joncs florits els estels van quedant adormits, i llavors el
vol estrany de les fades emplena l'estany.

Quina cançó d'aigua i espant, les fades van fet tot dansant
claror!

Sota els desmais s'han dat la mà en sardaneig fades i estany,
cantant l'amor, la nit és com un gran cor.

Quin delit, quin frisament, fades blanques com l'argent van
ballant sota els desmais. Ai, quina vivor, fades i estany,
cantant l'amor, és com un gran cor.

Quin màgic encís hi ha per tot, quin dolç encant, l'estany
somriu, resta tot dins la nit somiant.

Tot són ales dins la nit, tot és cant, tot és neguit, l'estany blau
en somni dolç, somriu adormit, resta tot dins la nit, dins la
nit somiant.⁴³

El 4 de juliol del 1998 es va envoltar l'estany per ballar aquesta sardana on van participar més de 12.000 persones. *La Principal de la Bisbal* es va situar en una plataforma al mig de l'estany per així poder tocar la sardana. Manel Saderra com cadascuna de les persones havia de portar-se una radio i sintonitzar "radio Banyoles" per tal de que tothom pogués sentir bé la cançó i poder-la ballar.

⁴³ In Fernem Land, *SOMNI: MANEL SADERRA I PUIGFERRER*. Sense data.
<https://inferneland.blog/2008/11/27/somni-manel-saderra-i-puigferrer/>

Aquest mateix esdeveniment es va repetir aquest estiu 2018 per l'aplec, tot i que aquest cop no era destinat a un homenatge al senyor Saderra sinó que era com una petita reivindicació pel que esta passant

Foto feta en l'any que Manel va morir on el Foment de la Sardana de Banyoles juntament amb el de Ceret van decidir canviar-li la placa del cementiri. Es veu un músic de l'orquestra tocant amb la partitura Somni i de fons la nova placa de Manel Saderra Puigferrer i la seva dona.

actualment a Catalunya i es va aprofitar per tornar a fer la volta a l'estany amb la sardana del *somni* i alhora també es celebraven els 20 anys del primer esdeveniment.

Aquesta foto és molt significativa ja que, es tracta de la sardana estrella de Manel Saderra i va ser el dia que el Foment va decidir canviar la placa del cementiri, en parlarem més endavant.

Petita

Pel que fa el títol podem saber que aquesta sardana esta inspirada en alguna cosa petita.

Manel Saderra la va escriure el 1946, a causa de la fi de la Segona Guerra Mundial. Hi ha com a conseqüència un gran descontentament de la població, va iniciar-se el 1947, durant aquest any van aparèixer diverses causes i problemes econòmics que feien créixer la incertesa sobretot de la gent treballadora.

Aquesta sardana dona lloc a la seva novena sardana i la podem situar com a la quarta sardana a la llista de dedicades a familiars.

Molta gent diu que la va anomenar així perquè creia que era inferior a la sardana anterior *Somni* , però no va ser per aquest motiu sinó pel que acabem de dir. Era una

sardana de caire familiar i la va dedicar en record a Joaquina Saderra i Pujol que era la filla petita del seu cosí germà que també eren de Sant Feliu de Pallerols.

Júlia

Pel títol podem saber que la va dedicar a una noia que es deia Júlia. La va escriure el 1946, el mateix any que la sardana anterior.

Aquesta sardana era una de les més maques per a ell i durant molt de temps la va considerar una de les millors sardanes que havia compost.

Era una sardana minimalista, sempre les mateixes notes i que tenia la mínima expressió, hi havia una coherència on jugava amb tres quarts de les notes que han d'haver-hi principalment.

Si escoltem la sardana, per poc que es sàpiga de música, ja es pot veure que es una sardana minimalista perquè només comparant-la amb les altres seves sardanes i escoltant amb atenció es pot escoltar que totes les notes són les mateixes.

Amb aquesta sardana es pot veure la màgia que fa el mestre, ja que amb les mínimes notes ja fa una sardana molt bonica que a més, ell, la va considerar durant bastants anys la que més li agradava.

Xerraire

Pel títol podem deduir que amb aquesta sardana, la seva intenció era intentar expressar la paraula xerraire, i així ho va fer, amb unes quantes notes i molta imaginació va aconseguir amb una sardana representar el soroll que es sent quan molta gent parla al mateix moment.

Va escriure-la el 1948, ja en la Guerra Freda que va ser un conflicte que es va iniciar el 1947 fins el 1991, va ser una guerra on va intervenir tot el món i va ser originada a causa del descontentament que va portar la fi de la Segona Guerra Mundial.

Es col·loca en la seva onzena sardana que la va escriure en l'època que va ser el director de la cobla *La Principal de Girona*.

La seva intenció en compondre aquesta sardana era crear-ne una que es convertís en l'obligada⁴⁴ a tocar per totes les cobles principalment en els Aplecs.

Es tracta d'una sardana forta i valenta on cada un dels instruments és protagonista, i per tant, no es pot considerar la seva primera sardana obligada perquè tots els instruments són lluites.

No podem posar-la a la llista d'obligades però es podria considerar que intenta expressar una cosa abstracte com es el soroll que es sent quan la gent parla.

Una anècdota d'aquesta sardana, va ser un cop el meu germà, Joshua, ja era una mica més grandet i començava a parlar. Manel s'ho passava molt bé amb ell i sempre deia que aquesta sardana li hauria d'haver dedicat a ell per què sempre parlava moltíssim.

Dubte

Dotzena sardana del mestre escrita el 1948.

Com hem dit el principi, componia sardanes que expressessin i tinguessin sentit propi i així ho va demostrar amb aquesta descrivint el dubte tot i que mai s'ha sabut el perquè d'aquesta sardana.

Per expressar el dubte, utilitzava una nota constant que es refereix el dubte , ja que ningú sap el perquè d'aquella nota i fa dubtar a tothom de si està correcte o no, durant tota la composició fa que les notes expressin una angoixa que causi un augment del dubte.

Podem considerar-la la segona en la llista de les sardanes que expressen alguna cosa abstracte com també seria la que hem comentat anteriorment.

⁴⁴ Annex: glossari, diccionari sardanes a la pàgina 80.

Vallespir evocador

Pel títol sabem que aquesta sardana, escrita el 1948, la va dedicar al carrer de Vallespir que es troba en el barri de Sants de Barcelona, ja que el propi títol ens ho diu.

Va compondre aquesta sardana per agrair a la Comissió de Festes i els sardanistes per l'homenatge que li van fer.

En la partícula⁴⁵ de la sardana es troba una petita anotació que va fer el propi Pau Casals on diu:

"Aquesta sardana conté ideal i bellesa i per tant, dignifica la nostra dansa avui massa sovint profanada".

Amb aquest comentari, Pau Casals, vol donar a entendre que la sardana que durant molt de temps s'havia prohibit, ja que a l'època de Franco no es podia fer res que tingués a veure amb la tradició catalana, i per tant, es refereix que aquesta sardana fa engrandir la nostra dansa després de tot lo dolent que havia passat.

Portada partitura original de Vallespir Evocador on es veu la dedicatòria de Pau Casals.

Atzar

Pel títol podem deduir que aquesta sardana serà similar a Dubte que l'hem comentat anteriorment, una composició en que intenta expressar el sentiment de dubte però aquesta sardana és completament diferent.

Va ser la catorzena sardana escrita el 1949.

⁴⁵ Annex: glossari, diccionari sardanes a la pàgina 80.

És tracta d'una sardana que es contradiu totalment amb el títol, tot i que és molt estrany amb en Manel perquè com ja hem dit, ell preferia pensar primer el títol i després fer la composició per així aconseguir que el títol li donés sentit. En canvi, en aquesta sardana té molta qualitat, ja que escoltant-la ja es pot veure que no és possible que sigui producte de l'atzar perquè per la dificultat de la composició segur que va estar-hi molt de temps pensant-hi.

Maria Dolors

Aquesta sardana no va ser ben bé fruit d'ell, sinó que va ser la primera sardana obligada per a un instrument solista, en aquest cas el tible.

Va ser composta a partir d'una melodia del tibleire Agustí Faig. Molts artistes només sabien compondre melodies i llavors li demanaven a Manel Saderra que els hi arreglés per així poder obtenir una sardana.

Aquesta sardana si que podem dir que és obligada i no com la que hem vist anteriorment, *Xerraire*, ja que aquí si que va voler lluir només un instrument i no tots, en aquest cas, es llueix el tible ja que la va compondre un tibleire.

Tible de Joan Farràs.

En escoltar-la, ja es pot saber que Agustí Faig, va compondre la melodia i la va fer arreglar a Manel pensant en el lluïment seu com a tibleire, ja que casi tota la sardana toca el tibleire gairebé sol o per sobre de tots com a instrument protagonista i per tant, això ens indica que es una obligada.

En aquesta foto podem veure un tible instrument al que Manel va dedicar aquesta sardana obligada.

Gelosa

Com bé diu el títol, es tracta d'una sardana que vol expressar la gelosia. Va ser escrita el 1950 donant a lloc a la seva setzena sardana.

És una sardana forta i vigorosa on Manel intentava descriure la sospita o inquietud de d'aquest sentiment. La va escriure pensant en la gelosia que tenia la seva dona Faustina.

Aquesta sardana podem afegir-la com a la cinquena sardana escrita per familiars i la segona que va dedicar a la seva dona però també, podem afegir-la a la llista de les sardanes que expressen alguna cosa abstracte, ja que la gelosia ho és.

Lita

Sardana escrita el 1950, el títol ens ajuda a saber que es tracta d'una sardana dedicada alguna noia que es deia Carmelita ja que Lita es el seu diminutiu. Lita, era una amiga seva i aquesta sardana obra la llista de les sardanes dedicades amics i coneguts.

És una obra que per compondre-la va utilitzar en especial els curts⁴⁶ ja que donen més tranquil·litat a la sardana i això fa que sigui una sardana per escoltar i no per ser ballada.

En escoltar-la es pot veure que la majoria de notes són de curts ja que si les compares amb les altres, qualsevol persona pot saber que es una sardana totalment diferent a les altres i que costa molt més ballar.

Les campanes de Crespià

Situem aquesta sardana en vintè lloc, escrita el 1953. Pel nom podem saber que va dedicar aquesta sardana a l'església de Crespià.

Aquesta sardana va ser composta per la inauguració i benedicció de les noves campanes que es van posar a l'església de Crespià.

⁴⁶ Annex: glossari, diccionari d'altres a la pàgina 80.

Com bé sabem, Manel era un home que intentava fer les seves sardanes el més descriptibles possibles i així ho va fer amb aquesta, ja que en cada curt es pot escoltar un soroll de campanes.

Amb aquesta sardana, queda molt clar i descrit "l'estil Puigferrer" del qual parlàvem anteriorment, un estil on utilitzava la música com a mitjà per descriure, expressar i explicar

coses, sentiments o bé experiències.

L'església de Crespià de fons amb la partitura original de la sardana Les Campanes de Crespià.

En aquesta foto es veu de fons les campanes de l'església de Crespià i la partitura pel fet de que Manel va dedicar i es va inspirar en elles.

Colla Tramuntana

Aquesta sardana escrita el 1953, va ser una sardana que com bé ens indica el títol, la va dedicar a la Colla Tramuntana. Aquesta colla, es dedicava a ballar en els concursos de sardanes que es feien a Barcelona. Va ser una colla que fascinava a en Manel ja que li agradava molt com ballaven i eren una de les millors en aquell temps. Per aquest motiu va decidir que havia de dedicar-los-hi una sardana.

Grumeig

Composta el 1945, li va posar aquest títol a causa de que ell era un aficionat a la pesca. Grumeig es quan els pescadors tiren menjar els peixos per atraure'ls i l'endemà poder-los anar a pescar.

Manel, va utilitzar el sentit de la paraula Grumeig i va escriure la sardana amb la intenció de que fes la mateixa funció que utilitzen els pescadors quan tiren el menjar. Era una sardana que intentaria atraure a tots els sardanistes.

Es tracta d'una obra obligada, va compondre aquesta sardana pensant per utilitzar-la per anar a competir i demostrar el conjunt d'instruments que tenien en la seva cobla.

En aquesta foto, de fons veiem una

Canya de pescar de Manel Saderra amb l'estany de Banyoles de fons i la partitura de la sardana Grumeig.

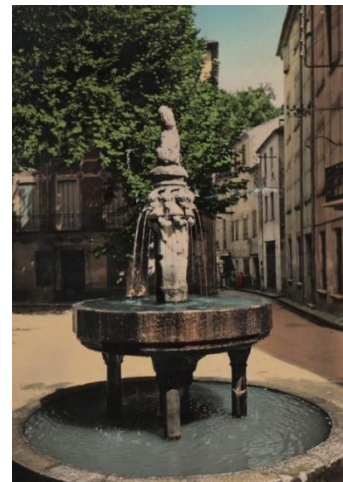
canya de pescar, la canya del propi Manel Saderra. Aquesta foto està

inspirada pel fet de que parla d'un fenomen de la pesca.

La font dels nou raigs

El títol es indica que aquesta obra va dedicada a una font. La va escriure el 1945. I com bé acabem de dir esta dedicada a La font dels nou raigs que podem trobar-la a la Catalunya Nord, un lloc que Manel estimava i li agradava molt, aquesta font podem trobar-la a Ceret que era un dels llocs preferits de Manel després de l'estany de Banyoles.

Es tracta de la primera sardana dedicada a Ceret de les cinc que faria més endavant, per tant, aquest fet ja ens indica com estimava i li agradava aquest lloc.

Font dels nou raigs de Ceret

Aquesta font es del segle XIV i va ser restaurada el 1721 i s'ha convertit en un símbol de la sardana.

Totes les sardanes que va dedicar a l'estimat poble de Ceret son molt delicades, ja que per ell era un lloc molt especial al qual li tenia molta estima, apreci i una gran relació.

Foto de la font en que Manel Saderra es va inspirar.

Tortellà

Després de l'anterior sardana dedicada al seu estimat poble de Catalunya Nord, no podia oblidar-se dels seus orígens a Tortellà, com bé ens indica el nom. Tot i està gran part de la seva vida vivint Banyoles, sempre portava al cor el poble on va néixer. Aquest motiu va motivar-lo a escriure aquesta sardana el mateix any que l'anterior, 1945, ja que es tracta també d'un lloc molt estimat i apreciat com era Ceret.

Església de Tortellà de fons amb la partitura original de la sardana Tortellà.

Tortellà, va ser on a néixer el mestre Manel, l'últim fill de Manel Saderra i Rovira i la seva dona Teresa Puigferrer, l'onzè fill, ja que com hem dit anteriorment van traslladar-se de Sant Feliu de Pallerols a Tortellà per motius de feina del seu pare.

Es tracta d'una sardana valenta, que des d'un bon principi, comença amb una gran empena.

Va agradar tant i els hi va semblar tant especial que la van convertir en l'himne del poble.

Foto de l'església de Tortellà, on es veuen les faroles tan característiques en forma de cullera ja que, abans era el poble també es dedicava a fer les culleres de fusta de boix. Inspirada en Tortellà la sardana i perquè es el poble de naixement de Manel Saderra com bé ja hem dit anteriorment.

Et recordarem sempre

Sardana del 1958 amb la qual iniciem la llista de les sardanes melancòliques i tristes del mestre Manel Saderra i Puigferrer.

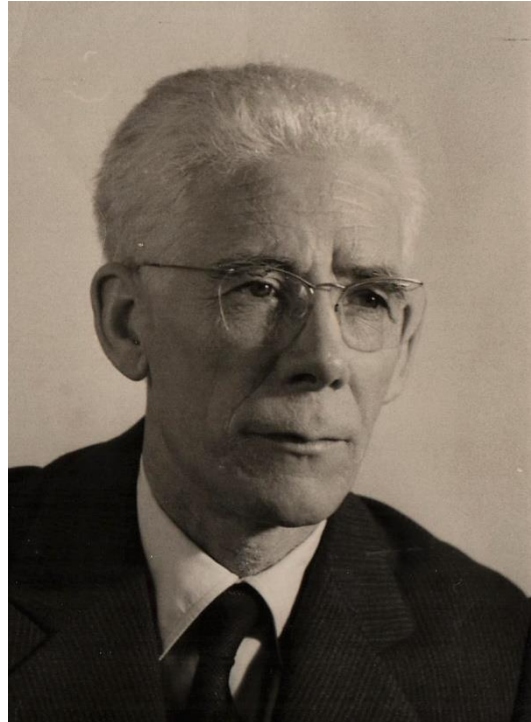
Tracta d'una sardana dedicada a Manuel Bel que va ser junt amb Ramon Morros el fundador de l'Agrupació Sardanista Horta de Barcelona. Al morir el senyor Bel, van

demanar-li a Manel que compongués la sardana a la qual ell a accedir sense cap problema.

És una sardana trista i melancòlica, com ja hem dit, ell deia que era un toc d'ironia tot i que més endavant trobarem sis sardanes més amb aquesta tristesa.

Aquesta sardana va agradar tant al seu poble estimat de Catalunya del Nord, Ceret, que cada vegada que algun sardanista mor la toquen com a comiat.

Aquesta foto representa la sardana però no en el sentit que va donar-li en Manel. Ell va dedicar aquesta sardana donant a entendre que recordarem sempre a Manel Bel. En aquest cas, jo he triat aquesta foto on surt Manel Saderra perquè tota la gent que el va arribar a conèixer o li agradaven les sardanes també el recordarà sempre.

Manel Saderra entre quaranta i cinquanta anys.

Mariona i Magda

Aquesta sardana, es la que inicia la segona part de les obres de Manel Saderra, la va escriure el 1945 després d'haver compostat la seva primera sardana de comiat dedicada al seu amic Manuel Bel.

Com bé ens diu el títol, és una sardana dedicada a la Mariona i a la Magda, les seves nebodes, una sardana més que podem afegir a la seva col·lecció de sardanes dedicades a la seva família.

Mariona i Magda de fons amb la partitura davant.

El llac per joguina

Composta el 1964.

La sardana tracta d'una nova sardana inspirada al seu estimat llac, com ja sabem hi estava enamorat i era una gran font d'inspiració per a ell.

Va dedicar aquesta bonica sardana a Maria Montserrat Trilles i Noguer que era la filla d'un gran amic seu que es coneixien gràcies a les sardanes i era el

director de Xocolata Ametller, Antigua fàbrica de xocolata inaugurada el 1924 a Banyoles i que va durar fins els anys 60.

Foto inspirada en qui va dedicar la sardana ja que era una fàbrica de xocolata i el nom anomena el llac i per tant, en la foto podem veure els dos elements importants en que es va inspirar, l'estany i la xocolata.

Partitura davant i de fons podem veure una xocolata i l'estany.

Torrellanenca

Escrita el mateix any que la sardana anterior, 1964. Aquesta obra, va ser la última sardana abans d'entrar en un període on li faltava la inspiració i ,per tant, va deixar de compondre durant un temps.

Va ser una sardana obligada, en aquest cas l'instrument que va lluir va ser el tible.

Va dedicar aquesta sardana al seu amic Evelí Camposalinas el qual va fer una creació durant l'època que va formar part de l'*Orquestra Bolero* i ell ho va arreglar donant al lloc aquesta sardana.

Per tu, Rita

Després de set anys sense compondre cap sardana a causa d'un període de falta d'inspiració, el 1971, va compondre aquesta preciosa sardana.

Va deixar la música per dedicar-se a la producció de gelatines a la fàbrica d'un cunyat seu des del 1957 fins un cop jubilat, ja que la falta d'inspiració el va desesperar i per tant creia que ja se li havia acabat compondre més.

Gràcies el seu amic Llorenç Torrent, que el va animar a tornar a compondre i reclamant-li la sardana que anteriorment li havia promès Manel: una obra dedicada a la seva filla Rita, del seu amic de Ceret, que havia estat escollida com a Pubilla universal de la Sardana.

Manel es va encarregar de fer la sardana i alhora Pablo Picasso, que era de Ceret, es va encarregar de fer els cartells de la festa.

Aquesta sardana va tancar una llarga etapa de pausa de producció que quasi causa que ho deixi i va iniciar una nova etapa on el mestre tenia molt clar que mai més deixaria de costat a la música per molta falta d'inspiració que tingués.

Girona, Ciutat Pubilla

Composta el 1977, anteriorment el 1975 va morir Franco que havia exercit de cap de govern espanyol donant a pas el final del Franquisme.

Va ser una sardana escrita disset anys després de que Girona hagués estat ciutat pubilla⁴⁷. Girona havia sigut la primera Ciutat Pubilla de la sardana l'any 1960 gràcies a l'Obra del Ballet Popular. Però aquells anys el govern de Franco no permetia celebrar-ho a causa de que estava prohibit i per aquesta raó -disset anys després- es va dur a terme la primera trobada de les ciutats pubilles a Girona per celebrar el que no es va poder fer en el seu moment.

Manel Saderra va ser l'escollit per compondre aquesta sardana, ja que tractava d'una peça molt especial que només ell podria escriure.

⁴⁷ Annex, p.

En aquesta sardana, podem interpretar que Manel intenta expressar des del principi fins el final com van haver de guardar-se la celebració i esperar-se disset anys per poder celebrar-ho tot. La sardana comença

Girona de fons i la partitura original de Girona Ciutat Pubilla davant.

fluixa i sembla que intenta fer-nos sentir tristesa i poc a poc sembla que va creixent i es pot arribar a sentir com va augmentant la felicitat.

Aquesta foto podem veure una bona part del casc antic de la ciutat de Girona en la qual Manel Saderra s'inspirà alhora d'escriure la sardana.

Santfeliuencs

Composta el 1979, pel títol podem saber que es una altre sardana dedicada al poble de la seva família i dels seus orígens, Sant Feliu de Pallerols.

El poble on va néixer tota la seva família menys ell, això causa que sigui una de les sardanes més boniques que té, ja que està escrita amb molt d'amor i dedicada als seus familiars i a Sant Feliu de Pallerols. Tot i que ell no va viure-hi hi tenia un vincle personal amb aquest poble, el fet de que la seva família estigués molt temps vivint allà i que hi tingués totes les arrels a és molt important per a ell i per aquest motiu els hi dedica aquesta sardana.

Tenora enyorada

Sardana del 1980 i pel títol podem deduir que esta relacionada amb algú que tocava la tenora.

I així es, és tracta d'una sardana dedicada a un molt bon amic del mestre, Josep Mir i Abras, que tocava la tenora i el qual Manel li agradava molt escoltar-lo. El propi mestre deia:

"un magnetisme que et feia sentir el que l'autor de l'obra havia escrit".⁴⁸

Manel amb aquesta frase volia donar a entendre que Josep Mir, era un tenor que amb qualsevol cosa que tocava expressava exactament el que el compositor d'aquella sardana volia expressar i això li fascinava al

mestre, ja que era el que ell volia fer amb les seves sardanes, expressar.

Tenora de fons i la partitura de la sardana Tenora enyorada davant.

És una sardana escrita en la seva memòria, ja que va morir el 26 d'octubre del 1980, amb aquesta sardana afegim una més en el capítol de les melancòliques i tristes sardanes d'en Manel Saderra.

Aquesta foto es pot veure la tenora de fons pel fet de que Manel va dedicar-li aquesta Sardana al seu amic que tocava la tenora.

T'enyorem

Escrita el 1981 i el títol ens indica que és una sardana semblant a l'anterior, trista i melancòlica.

És tracta d'una sardana dedicada a Conrad Saló que era qui dirigia la Colla de la Bisbal. Entre ells dos hi havia una rivalitat bona, ja que tots dos eren molt bons compositors i es tenien una gran admiració.

⁴⁸ Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músics de cobla i compositors. 2a ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

La seva mort el va afectar molt i com ja ha fet anteriorment i com a ell li agrada expressar-se a través de les sardanes, així ho va fer amb aquesta sardana traduint nostàlgicament la pena i la enyorança que sentia cap a Saló.

Volerany⁴⁹

Composta el 1983.

Pel títol podem deduir que es una sardana on hi ha el fenomen marítim que passa a les costes de Vilanova i La Geltrú que s'anomena volerany.

Va dedicar la sardana als "Amics de la Sardana" que tenia en aquell poble. Com bé ens diu el títol, durant la sardana es pot sentir com una espècie de remolí.

Tracta d'una sardana atípica, ja que no es troba cap pausa o separació entre curts i llargs com és el més habitual, va voler gravar aquesta sardana d'una sola peça i no com es fa normalment separant els curts dels llargs i finalment ajuntant-t'ho tot.

L'últim adéu

Última sardana d'aquesta segona part composta el 1984.

Com bé ens indica el títol, tracta d'una sardana de comiat d'un gran amic, per tant, podem afegir-la a la llista de melancòliques.

En aquesta sardana s'acomiajava d'Eugeni Molero i Pujós, la seva mort el va deixar molt afectat, doncs va ser un gran amic pel mestre i pel seu germà gran Josep Saderra. Eugeni era un periodista, escriptor i un estudiós de la sardana que havia escrit la biografia dels germans Saderra, fet que els havia portat a compartir moltíssims moments i anècdotes.

Amb aquesta sardana, com és habitual en ell, vol expressar el dolor amb les notes, va ser una sardana composta per tres cobles que tenia i continua tenint el poder de fer remoure'ns les fibres del més insensibles.

⁴⁹ Annex: glossari, diccionari sardanes a la pàgina 80.

Una Rosella

Escrita el 1985 i dona lloc a la primera sardana de la que seria la tercera de la última part del repertori de Manel Saderra i Puigferrer.

Aquesta sardana va fer que la seva preferida *Júlia* quedés en segon lloc i per tant, després de nou anys de ser la seva preferida *Una rosella* li pren el lloc. Això ens indica que aquesta sardana és una composició perfecta.

Per compondre aquesta sardana, va basar-se en l'argument d'un poema escrit pel mossèn Manel Pont, un poeta de Banyoles, i la va dedicar a la filla de Jean M. Borreill, president en aquella època del Foment de Ceret, que es deia Marie Clode Borreill.

Magdalena Saderra a la dreta i
Marie Clode Borreill a l'esquerra.

La Barca Blanca

Composta el 1986 i tracta d'una obra molt especial pel mestre. La va compondre en moments difícils, i la va dedicar a Tona Devesa, amiga de Sant Andreu de Llavaneres.

Per dur a terme aquesta composició, va basar-se en la llegenda referent a una barca que resta perduda a la deriva en mig d'una tempesta i torna a port al cap de tres dies sense cap problema, amb tots els temors i incerteses que això comporta.

Aquesta sardana ens deixa molt que pensar, ja que el mestre la relacionava amb ell mateix i així ens ho demostra Jordi Lara amb el seu llibre "Una màquina d'espavilar ocells de nit" en el seu capítol "Ut

Partitura original i de fons l'estany on es
veuen les barques.

sardana poesis" que va dedicar al mestre on ens descriu que per ell va significar molt aquesta sardana els seus últims dies.

Tot va començar quan va dir-li a Tona Devesa, el 6 de febrer del 2000 a la Gala de la Tenora a l'Auditori de Barcelona on es celebraven els 150 anys de l'instrument, que havia perdut el seu fill:

"El teu fill està bé. L'he anat a veure amb la barca blanca..."⁵⁰

I vint dies després, el mestre va posar-se malalt, els seus últims dies demanava aquesta sardana i parlant amb Pepita Pairó va dir:

"Doncs jo ara sóc com la barca blanca que se'n va, se'n va, se'n va... Quan la barca blanca s'hagi perdut de vista, els meus mals s'hauran acabat... m'entén?!"⁵¹

Manel va morir el 7 de març del 2000 i Jordi Lara amb la última frase del seu llibre fa la relació dels seus últims dies de vida i les seves últimes frases amb la llegenda.

"El 7 de març del 2000, a les onze de la nit, Cannot va atracat a la riba de l'Estany..."⁵²

Aquesta foto esta inspirada en la història de la sardana, ja que es amb l'Estany i una barca blanca, encara que no sigui del tot blanca, podem veure una barca de fons a l'Estany representant que marxa.

Record Punyent

Composta el 1995, una sardana més per afegir a la llista de les melancòliques i la última sardana que comentarem de la obra de Manel Saderra.

Dedicada a Josep Ma. Bernat i Colomina, compositor, entre ells dos hi havia una forta amistat i es canviaven diverses crítiques constructives. Podríem dir que tenien una amigable rivalitat perquè tot el que es deien no era per enfadar-se sinó per ajudar-se a millorar i a superar-se cada dia un quic més. Aquest fet va fer que la seva relació cada vegada sigues més forta i que la seva mort afectes bastant el mestre.

⁵⁰ Lara, Jordi. Una màquina d'espavilar ocells de nit. 1ª ed. Edicions de 1984. Barcelona, 2008.

⁵¹ Lara, Jordi. Una màquina d'espavilar ocells de nit. 1ª ed. Edicions de 1984. Barcelona, 2008.

⁵² Lara, Jordi. Una màquina d'espavilar ocells de nit. 1ª ed. Edicions de 1984. Barcelona, 2008.

Per més informació de totes les sardanes teniu adjuntat a l'annex a la pàgina 84 una taula on surten totes les sardanes i del tema que son.

3.3.2. Reflexió

Gràcies a la meva àvia he pogut dur a terme aquets comentaris, ja que ella sap tot sobre cada sardana, però s'ha de tenir en compte que tot el que ella sap o recorda no va ser tal i com diu sinó que són records sobre el que li van explicar, va veure i sobretot el que va viure, això ens diu com ella veia el seu pare, Manel Saderra.

Des del meu punt de vista, crec que Magdalena Saderra veia el seu pare com una persona espectacular, un home que admirava i que era el seu referent en la vida, avui dia, el continua admirat ja que, sempre que li parlen o parla d'ell li brillen els ulls i li canvia la veu. I pel fet de que recorda tot com si hagués passat avui. Personalment crec que junts formaven un equip, tot i que durant la infantesa de la Magdalena, no va poder passar-la amb el seu pare tot el que ella hagués volgut (a causa de la seva feina, que abans fer de músic era una odisea, no era gens fàcil.)

Ella sempre m'ha dit que en Manel, el seu pare, era una persona a qui li encantava parlar amb tothom i era molt sociable. Gaudia explicant les seves històries i les diverses anècdotes que li havien passat, durant els seus viatges o en la seva dia en concret. Això ho demostra el fet que la meva àvia recordi i sàpiga explicar moltíssimes coses que li van passar al llarg de la seva vida.

També era una persona que empatitzava molt amb la gent, pel que a tothom li agradava parlar amb ell ja que es feia molt agradable.

Era una persona que feia les sardanes amb la intenció d'expressar el que ell veia o sentia en aquell moment, ja que era la seva manera d'explicar les coses, a través de les sardanes. Era molt expressiu i, com hem pogut comprovar anteriorment, es reflexa en les seves sardanes. Com diu el principi del treball, el seu pare Manel Saderra i Rovira va voler ensenyar als seus fills la música com un llenguatge més. A ell no li va poder ensenyar del tot perquè va morir quan era petit però podríem dir que el seu germà gran, Josep, ho va aconseguir. Gràcies a tot lo que li va ensenyar ens queden aquestes sardanes tant boniques.

També es pot deduir que era una persona molt perfeccionista. Les seves sardanes eren molt complertes i ell era un home a qui li costava trobar la sardana perfecta. Es passava moltes hores per cada sardana i podem saber-ho pels anys de diferència entre una i l'altra. El que ens ajuda també a saber que era perfeccionista era el que s'ha dit anteriorment en la biografia: que ho passava molt malament quan una sardana no li agradava, quan no sonava bé o quan no era com ell s'ho havia imaginat. Per això s'enfadava tant amb ell mateix com amb els que la tocaven perquè creia que una sardana ha d'estar perfecta i aquesta és la que quan l'escoltes et fa sentir el que el compositor volia expressar.

En conclusió, penso que era un home únic i fantàstic. Es preocupava més pels altres que per ell i no sabia dir que no, ja que moltes sardanes que li demanaven ell no tenia ganes de fer-les, i les va acabar component igual per moltes hores que li costés acabar-les.

Era un home a qui li agradava explicar coses, que l'escoltessin i fer sentir el que ell sentia a la gent. Li agradava que les seves sardanes tinguessin una vida pròpia i que la gent es sentís identificat a l'escoltar-les.

Penso que la meua àvia, la seva filla, des de sempre l'ha admirat i ella em diu que si l'hagués conegut jo hagués fet el mateix, perquè era una gran persona . I si ho preguntes a qualsevol que l'hagi conegut et dirà el mateix.

3.4. Homenatges

Manel Saderra, al llarg de la seva vida, mentre era viu com ara actualment, ha rebut i segueix rebent moltíssims homenatges.

A continuació, una petita recopilació d'uns dels més importants o significatius:

3.4.1. Carrer a Tortellà

Tortellà, la seva vila nadiua, el 9 de juny del 1991, van dedicar-li un carrer amb la inscripció de "Carrer M.S. Puigferrer, compositor".

Manel, va estar pocs anys a Tortellà a causa de la mort del seu pare però tot i així, estimava molt el poble de Tortellà i ja queda demostrat amb les sardanes que els hi va dedicar.

A més a més el poble de Tortellà, també l'estimaven molt i en un reconeixement

anterior li van posar una placa a la que va ser la seva casa de naixement en el carrer Sant Jaume.

Placa penjada a la seva casa de la infància a Tortellà al carrer Sant Jaume.

Carrer de M.S. Puigferrer a Tortellà.

La seva casa de la infància a Tortellà en el carrer Sant Jaume.

3.4.2. Creu de Sant Jordi

El 27 d'abril de 1993, Manel Saderra, li atorguen la creu de Sant Jordi que li dóna el President de la Generalitat, Sr. Jordi Pujol.

Aquest reconeixement es va crear el 18 de desembre del 1981 per tal de poder donar un petit reconeixement a persones que pels seus mèrits hagin influït o bé hagin destacat i aportat algun mèrit a Catalunya. En el cas de Manel, les seves sardanes van ser i són molt importants per Catalunya, ja que es un fenomen tradicional i va aconseguir que molta gent les escoltés arreu del món i per tant, va aconseguir expandir una tradició, va rebre el reconeixement de tot el món sardanístic.

Creu de Sant Jordi per davant.

Creu de Sant Jordi per darrera

Jordi Pujol entregant-li la Medalla.

3.4.3. Medalla d'Or de la ciutat

El 25 d'octubre de 1993, a la Sala d'Actes de l'Ajuntament de Banyoles es porta a terme el lliurament de la Medalla d'or de la ciutat a Manel Saderra entregada per Joan Solana, l'Alcalde de Banyoles.

Aquesta medalla es un reconeixement a una personalitat important i distingida de la de la ciutat, en el cas de Manel Saderra va ser gràcies a la importància de les seves composicions i tot el que va aportar tant a ell com a la ciutat. Per aquest motiu, es va decidir entregar-li.

Manel Saderra amb la medalla d'or de la ciutat.

Joan Solana aleshores alcalde de Banyoles, a l'esquerra, amb Manel Saderra en el moment de l'entrega del diploma i la medalla d'or de la ciutat.

Medalla d'or de la ciutat per davant .

Medalla d'or de la ciutat per darrera.

3.4.4. Terme a Manel Saderra, Porqueres

El 24 d'abril del 1999, es va inaugurar la plaça de Manel Saderra on Xicu Cabanyes va fer un terme a Manel Saderra.

Aquest petit homenatge va ser fruit de l'ajuntament de Porqueres. Paqui Badosa, regidora de Cultura de l'Ajuntament, explicava:

"En Manel és un bon amic de tots, fa anys que viu aquí, hi tenim una bona relació, és una gran figura dins el món de la sardana i ens fa il·lusió dedicar-li aquesta plaça, sobretot perquè ell ho podrà veure. És bonic fer homenatges i dedicatòries quan encara se'n pot gaudir. Li vam participar la nostra idea, i ell va acceptar"⁵³

Xicu Cabanyes treballant amb la maqueta del bust a casa d'en Manel.

Principalment, només li dedicaven una plaça però Xicu Cabanyes va oferir-se voluntari per esculpir un bust, amb la cara del mestre, gratuïtament tot i que el material utilitzat no era la seva especialitat. Va portar-ho a terme en una pedra de vint tones extreta d'una cantera de Palol de Revardit. A davant hi havia la cara, en un costat una inscripció "L'Ajuntament a Manel Saderra compositor i veí de Porqueres, 1999", en un altre dotze de les sardanes més significatives i en l'altre un petit homenatge als sardanistes que eren varies trompetes enganxades a la pedra.

Va tardar aproximadament un any en acabar-ho.

Xicu cabanyes construint el bust original.

⁵³ Juvanteny, Montserrat "Porqueres dedicarà una plaça al músic Manel Saderra Puigferrer". *Diari de Girona*. 26 de Març del 1999.

Xicu va posar-li el nom de "Terme a Manel Saderra" perquè terme significa una delimitació d'un espai i ell volia que aquella plaça fos l'espai de Manel Saderra. Paqui ens diu:⁵⁴

"Va ser una aventura però tothom estava molt engrescat, ens vam ajudar, vam fer molta energia

i ho vam aconseguir. Tothom s'hi va engrescar i això va ser lo bo, per això suposo que es va poder arribar al final perquè no es fàcil."

Cabanyes explica:

"Manel i jo hem treballat unes quantes hores junts, ell feia de model mentre jo modelava el bust amb guix: unes hores al meu taller i també alguna a casa seva."⁵⁵

La inauguració va estar acompanyada de la presentació d'una cobla nova amb el nom de La Principal de Porqueres on Manel Saderra dirigiria la seva sardana estrella Somni.

Paqui ens diu:⁵⁶

"Estava molt orgullós perquè se la mirava amb una cara que ho deia tot."

"Podem estar molt satisfets tots perquè allà realment hi ha en Manel."

Xicu Cabanyes assentat i Manel Saderra dret amb el bust acabat.

Bust d'en Manel on es veuen les trompetes.

Dia de la inauguració del bust. Començant per la dreta Manel Saderra, Paqui Badosa, Xicu Cabanyes i Xavi Gifra, alcalde del moment.

⁵⁴ Entrevista Xicu Cabanyes i Paqui Badosa: CD 2 a la contraportada.

⁵⁵ Juvanteny, Montserrat "Porqueres dedicarà una plaça al músic Manel Saderra Puigferrer". *Diari de Girona*. 26 de Març del 1999.

⁵⁶ Entrevista Xicu Canyes i Paqui Badosa: CD 2 a la contraportada.

3.4.5. Plaça a Ceret

El 18 de novembre del 2001, es va inaugurar una plaça a Ceret dedicada a Manel Saderra Puigferrer.

La plaça té una inscripció "Placeta Manel Saderra Puigferrer 1908-200, compositor de Sardanes. Mestre de Mestres acompanyada d'una petita placa circular on hi ha la figura d'en Manel.

Placa de la plaça de Ceret.

Ceret afirma que per ells era com un deure fer un homenatge a Manel, ja que ell els hi havia dedicat unes obres de gran qualitat i més que una gran amistat, va ser una manera de donar-li les gràcies

3.4.6. Pla de l'Ametller

Ja que Porqueres va dedicar-li una plaça a Manel Saderra, Banyoles el 8 de desembre del 2001 també li va fer un homenatge, en aquest cas va ser un parc. Aquest consta d'una part dedicada als nens i d'un gran paratge ajardinat atravesat per un rierol.

Placa amb el nom del parc.

Magdalena Saderra inaugurant el parc.

3.4.7. Centenari

El 2008 com bé diu el títol, era el centenari de Manel Saderra i per tot el llegat que va deixar i per com va marcar a Banyoles, havien de fer una gran celebració.

El Foment de la sardana de Banyoles, van decidir fer una celebració partida en quatre parts, una en cada estació de l'any. La primera seria a la Primavera anomenada "Manel, t'enyorem". Una de les coses més importants que es van fer –entre altres- va ser el Dissabte dia 8 de maig on les cobles de Banyoles i Porqueres tocarien al moment que la colla de Banyoles ballaria les sardanes.

Tot seguit, arriba la següent estació, l'Estiu s'anomenava "Manel, tenim un somni". Es van fer dues celebracions, una el 4 de juliol a l'estadi municipal de Banyoles on portarien a terme un concert de cobla amb la Principal de la Bisbal, la coral Polifònica Puig-Reig, la mezzo soprano de Girona Gemma Coma-Albert, l'Esbart de Fontcoberta i la Colla sardanista de Banyoles. El dia 5 de juliol van inaugurar el Parc, comentat anteriorment, on Jaume Geli⁵⁷ ens explicà el perquè de la tenora seguida de tres animals, Jaume explica:

Escultura de Jaume Geli.

"Tres figures, inspirades en el món màgic d'en Manel, semblen apropar-se amb curiositat a l'instrument, per fer-lo sonar. Perquè la música d'en Manel segueixi, i és per a nosaltres, viva com el primer dia. I aquest parc en vol ser el testimoni".⁵⁸

Després d'aquestes dos etapes, arriba la Tardor amb la part anomenada "És Festa Major, Visca". La tercera etapa va ser durant els dies 10,18 i 19 d'octubre durant les Festes Majors de Sant Martíà. Es va fer un espectacle de dansa amb les sardanes més emblemàtiques de Manel Saderra amb la coreografia d'Eduard Ventura i interpretat

⁵⁷ Dissenyador Gràfic Banyolí.

⁵⁸ Juvanteny, Montserrat. *Banyoles dedica un parc al mestre Manel Saderra Puigferrer*. 15/07/2008. Extret de: <https://www.diaridegirona.cat/cultura/2008/07/15/banyoles-dedica-parc-al-mestre-manel-saderra-puigferrer/276800.html>

per l'Esbart Foncoberta. El dia 20 d'octubre, durant la Festa de la Música – a més de la Principal de la Bisbal i la Selvatana, cobles habituals- també va haver-hi la Orquestra Filarmònica de Catalunya amb versions simfòniques de Sardanes dels dos germans Saderra.

I en quarta i l'última etapa i ja per acabar l'any 2008 ple de celebracions, arriba l'Hivern amb la part anomenada "Manel et recordarem sempre". Es va portar a terme una sardana global - que consisteix en crear una sardana nova inspirada amb la sardana estrella del mestre "Somni"- . L'havien de crear els deu músics que en els darrers anys havien guanyat el certamen Ceret-Banyoles-. Van utilitzar un compàs binari i no podien moure's d'unes tonalitats. Cap dels autors sabia la part escrita dels altres i Francesc Cassú ho va ajuntar tot de manera que quedés bé i que la cobla Flama de Farners la pogués interpretar. Tractava d'una sardana amb 35 curts i 77 llargs igual que "Somni".

A part d'aquesta celebració durant tot l'any 2008, van vendre un segell d'edició limitada destinat a Manel Saderra i Puigferrer igual que pel centenari del seu germà, Josep Saderra i Puigferrer.

Segell commemoratiu del centenari.

3.5. Manel com a persona

A continuació, a partir del documental, una reflexió des del meu punt de vista. Jo no el vaig poder conèixer però a partir de totes les entrevistes i converses amb la diversa gent que va tenir la oportunitat de conèixer-lo, me'n puc fer una idea.

3.5.1. Temps difícils

Sobre en Manel durant la època del Feixisme, ho va passar bastant malament –com tota la gent que va patir les mateixes conseqüències- per diferents fets: primer de tot per formar part del POUM i ser perseguit, això li va comportar acabar empresonat però tot just era el començament. Va presentar-se de voluntari al front on tocava a la banda Garibaldí i de segur que durant aquell temps va veure i viure les pitjors imatges, aquelles que ningú mai hauria de veure - durant la seva vida- ja que es tractava de tocar en mig de la guerra per animar els milicians.

Finalment, va acabar en un camp de concentració, Argelers a França, on també va passar-ho malament. Quan per fi veia la llum del camí i ja veia la sortida d'aquell infern, el van internar en un altre camp de concentració, Sant Pedro Cardeña a Burgos on més tard el van traslladar a Miranda de Ebro també a Burgos. Per acabar aquesta etapa tan dura el van fer anar a Melilla on va haver de fer treballs forçats.

Durant aquesta època, coneixem a un Manel que no es rendeix a res i que lluita per superar tots els obstacles. Penso que tota la gent que va aconseguir sortir d'aquests anys tant negres podia sortir-ne de dos maneres: o bé rendit i sense ganes de fer res, o bé sortir amb el pit ben alt i buscar la tranquil·litat i la pau, poder viure amb família i gaudir cada moment com si fos l'últim. Tots els que van passar per això, es podria dir que quasi van veure el final de la seva vida i que en sortissin seria una mena de premi. La seva filla ens confirma:

"Del temps de la guerra no en parlava pas gaire."⁵⁹

Joan Solana explica que va ser molt trist que una persona com ell hagués hagut de passar aquella època. No va poder ser reconegut com ho hauria d'haver estat a causa de la dictadura, és mereixia més:

⁵⁹ Entrevista Magdalena: CD 2 a la contraportada.

"Va tenir la desgràcia de viure els quaranta anys negres d'aquest país. El que va patir el temps de la guerra i més del que se sap en la postguerra. Intentava viure sense els però, sense odi malgrat tot el que li havien fet passar. En un país normal i en circumstàncies sense dictadura hauria estat una persona reconeguda com artista."⁶⁰

Ens confirma que moltes persones no en volien parlar o que bé n'explicaven molt poques coses. Volien que tant familiars, com persones properes o bé qualsevol que no hagués passat pel que havien passat ells, desconeguessin aquella situació. Una realitat encara més cruel, amagada en el silenci de les persones afectades. La guerra, els camps de concentració, la manera en que els tractaven i el que s'arribava a patir. Joan Solana diu que tant en Manel com el seu pare i un conegut seu - que també apreciava molt- coincidien en el mateix:

"Hi ha coses d'aquell temps que no les volem explicar, que ens les hem de reservar precisament perquè vosaltres no hagueu de patir en la memòria un temps tant cruel com va ser aquell",⁶¹

Una confirmació d'aquesta frase és que en els seus dos néts només els va explicar alguna anècdota comptada en el camp de concentració:

" No en parlava gaire, de la guerra alguna anècdota en el camp de concentració però poca cosa. A nosaltres no ens va parlar gaire d'això".⁶²

Joan Parnau, explica que al Manel li va afectar molt la guerra i ho va passar malament:

"A ell el va marcar molt la guerra i la repressió i al acabar la guerra va tenir problemes per trobar feina però no es un tema que tractéssim".

De tot això podem deduir que en Manel no volia que ningú sàpigues el que va patir per no crear odi cap a les persones que li van fer mal. També es pot interpretar que no volia parlar d'aquest tema perquè volia oblidar tot lo viscut en els anys anteriors, una etapa molt fosca que volia eliminar de la seva vida.

⁶⁰ Entrevista Joan Solana: CD 2 a la contraportada.

⁶¹ Entrevista Joan Solana: CD 2 a la contraportada.

⁶² Entrevista David i August: CD 2 a la contraportada.

Amb tot això, descobrim una persona molt forta i amb molt de coratge, una persona que no es va rendir mai i que volia el bé per tothom. Evitava tota mena d'odi i volia una vida plena de pau on encara que molta gent es comportés inadecuadament no se'l jutges o se'l tractes diferent. Ho arreglava tot de paraula sense discussions. Gent que ha perdut la guerra i només busca la pau.

3.5.2. Persona

Manel físicament, era una persona que ressaltava sobre les altres. Tenia unes característiques molt peculiars: cabells blancs com la neu que contrastaven amb els seus ulls blau com el mar. Era una persona molt elegant i molt correcte, anava sempre amb l'esquena recte i vestia molt mudat. Sempre fumava és per aquest motiu que una de les fotos més reconegudes seves és ell amb una cigarreta a la boca.

En Manel era un home molt familiar. No va conèixer gaire el seu pare perquè va morir quan ell tenia nou anys. Tot i així recordava coses d'ell com per exemple un rellotge de carilló que tenia d'Alemanya⁶³. Encara que el seu pare no va ser qui li va ensenyar la música –com a ell li hagués agradat- va ser el seu germà Josep Saderra qui ho va fer i n'estava molt agraït. El seu germà més gran li va fer de pare i li va ensenyar moltíssimes coses.

Al principi que Manel començava a compondre, la seva família li deia que havia de seguir l'estil tradicional, ja que era el que la gent volia sentir. Va ser el seu germà qui va dir que s'havia de tenir confiança amb ell que n'estava aprenent, i tenia tota la raó, només era el principi. Com bé diu Joan Solana, Manel Saderra – entre d'altres compositors- va canviar l'estereotip de la sardana d'aquell moment. És per aquest motiu que a la gent li va costar acceptar aquell nou tipus de sardana. En Manel sempre deia:

"Si una música t'agrada a la primera és vella al començament, la gran música t'estranya però si tens paciència i l'escoltes descobriràs a la bellesa. Per tant malfia't del que t'agrada a la

⁶³ Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músics de cobla i compositors. 2a ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.

primera i fia't d'allò que inicialment no t'acaba d'agradar, però si intueixes que té qualitat darrera d'això descobriràs una obra mestra".⁶⁴

En Manel no creia que la seva música fos millor que la del seu germà, les comparava de la següent manera:

"El meu germà portava l'alegria als aplecs i jo en canvi portava la malenconia".⁶⁵

Com a persona penso que era admirable. Era molt bona persona estimava a tothom i no desitjava cap mal a ningú. També era molt savi – pel que havia viscut- de cada frase que deia de segur que en treies una lliçó per la vida. Un home que es fixava amb tots els detalls i que sobretot, sempre intentava buscar la part bona de totes les coses. Un home molt respectuós amb tothom i que no buscava mai problemes. Podies explicar-li tot, la seva manera de ser t'ajudava a confiar i sincerar-te de qualsevol problema. Paqui Badosa ens confirma el que deia Manel Saderra:

"És una persona que em vaig quedar enamorada perquè desprenia molt de respecta i harmonia. Va ser conèixer-lo i empatitzar. Coneixes una altre visió de gent que hi ha en el món, jo em sembla que podria haver anat a explicar-li qualsevol cosa perquè era agradable parlar amb ell i no et tallaves. Molt bona persona. En tinc encara molt bon record i encara me l'estimo moltíssim".⁶⁶

En l'aspecte d'artista crec que era un dels millors d'aquell temps i d'aquell tipus de música. Era una persona que no buscava cap tipus de protagonisme, el contrari, intentava passar desapercebut. Podem estar molt orgullosos de que una persona com ell hagi estat en el mateix lloc on ens trobem avui dia.

Vivia per la música i era com més bé i millor s'expressava. Era una persona molt detallista –tant artísticament com personalment- posava tot el cor en cada una de les seves sardanes. Dominava la música i tenia un talent excepcional. Com ens explica Xicu Cabanyes:

⁶⁴ Entrevista Joan Solana: CD 2 a la contraportada.

⁶⁵ Entrevista Joan Solana: CD 2 a la contraportada.

⁶⁶ Entrevista Xicu Cabanyes i Paqui Badosa: CD 2 a la contraportada.

"Era un home inspirat igual que el seu germà. Quin sentit de l'ordenament de la fressa, això es té o no es té".⁶⁷

Com a director d'orquestra era una persona molt atenta i molt perfeccionista. Era molt directe i no tenia cap mena de mania en dir els músics si ho havien fet bé o no. Ell sempre deia que els bons músics eren aquells que quan escoltaves la música podies sentir el que volia expressar el director. Com diu Josep Farràs:

"No deia moltes paraules però les que deia les deia a lloc. Ho tenia molt clar, un dia em va dir: Pensa que de notes en fa tothom, el que és important es treure-l'hi bon so i que soni agradable per a tothom. Lo importat es fer arribar a la gent i transmetre el que sents quan toques."⁶⁸

Un cop va deixar ja la música, anava a tots els concerts on es tocaven les seves sardanes. Quan acabaven de tocar tots anaven a trobar-se amb en Manel perquè els hi digues si ho havien fet bé o no i ell sense cap mania els hi deia que no ho havien fet bé, que podien fer-ho millor i els hi deia tots els errors i el revés, si ho havien fet bé els felicitava. Manel sempre creia que s'havia de dir tot, el que esta bé i el que esta malament perquè si ningú ho diu mai s'aprendrà.⁶⁹

Penso que Joan Solana en el seu article no podria haver fet un millor resum sobre Manel Saderra i Puigferrer:

"Era d'aquelles persones que et feien notar de prop la dignitat humana. Que plantava cara a la ignorància. Però mai va deixar que res li robés allò que és essencial a l'artista: el desig de ser, de crear, d'innovar."⁷⁰

Com diuen els de Ceret, el recordarem sempre com *El mestre de mestres*.

Tot això només em demostra que el meu besavi - encara que no l'he conegut- s'ha convertit en el meu referent per tot el que va demostrar el llarg de la seva vida: una persona valenta que no es rendia mai per res. Penso que és un gran exemple a seguir per la seva humanitat, valentia, el seu saber fer, la seva elegància, el sentiment que tenia cap a la vida i a les persones, les seves ganes de viure, la seva manera

⁶⁷ Entrevista Xicu Cabanyes i Paqui Badosa: CD 2 a la contraportada.

⁶⁸ Entrevista Josep Farràs: CD 2 a la contraportada.

⁶⁹ Entrevista Joan Parnau: CD 2 a la contraportada.

⁷⁰ Document Annex article Joan Solana publicat a un homenatge: pàgina 81.

d'encomanar pau i tranquil·litat, la seva maduresa tant intel·lectual com quotidiana... I podria continuar per sempre, Manel.

M'agradaria que això quedés com un homenatge personal, que no s'assemblés a res en els altres.

De tu a tu Manel. Ara ja et conec una mica millor. T'estimo.

De la teva besnéta.

3.6. Conclusions

Aquest treball vaig començar-lo per què necessitava d'alguna manera conèixer el meu besavi. Des de que vaig començar la meva etapa en l'institut ja pensava fer el meu treball sobre ell. Creia que era una de les millors maneres d'acostar-me més a ell.

Tenia unes expectatives molt bones però mai m'hagués imaginat tot el que he descobert i tots els sentiments que té tothom cap a ell. Això m'ha fet sentir com una engruna en aquest dia a dia, que la vida és molt llarga i cada dia podem millorar com a persones.

3.6.1. He après

Vaig començar el treball coneixent el meu besavi com a músic i l'he acabat coneixent com una persona espectacular.

En aquest treball he après el fet de ser una bona persona, el ser estimat. He après que pel fet de ser una persona reconeguda no et farà ser més o menys important en un futur i que et recordin serà segons la teva personalitat, ser bo amb la gent i preocupar-te per ells.

He après com era el meu besavi, m'he emocionat i he vist com tothom del seu voltant encara el recorda com si fos avui. He vist a la gent amb els ulls brillants i amb enyorança cap a una persona que els va marcar molt la vida.

He après a que amb senzillesa es pot anar a tot arreu i arribar molt lluny. I que seguint el seu exemple puc arribar a ser una molt bona persona.

He après que cada un dels records són molt importants, que molts s'haurien d'escriure, perquè amb els anys es perden. És una llàstima que per fets, paraules, moments... s'oblidin, per tant, penso que certes coses que ens passen a la vida tots les hauríem d'escriure.

Tots hauríem d'escriure una petita biografia de la nostra vida. Ajudaria a passar mals moments, a reflexionar i fins i tot que les teves futures generacions sàpiguin de tu.

He après a treure'm la vergonya a parlar amb gent desconeguda i que són importants amb la seva ocupació, gent que m'ha dedicat una part del seu temps i penso que hem passat una bona estona parlant de records.

He après i escoltat moltes sardanes. He conegut molts dels sentiments que volia referir-se el meu besavi i que amb música es pot expressar moltes coses.

He après i a partir d'aquest moment aprendre d'una de les millors persones que han existit a prop nostre.

3.6.2. No he pogut complir

Un dels meus objectius era desenvolupar més el Franquisme, penso que la gent de la meva generació hauria de conèixer més coses - apart del que s'ensenyava a classe- per evitar recaure en situacions semblants.

Crec que és una part de la nostra història molt important, que va canviar molt la vida de la gent. Però no l'he pogut complir del tot, el treball em quedava molt llarg i vaig decidir fer l'apartat en que es basava en el Franquisme de manera més reduïda i per sobre. Centrar-me més en l'explicació en les biografies en forma d'anècdotes, a través de moments i experiències que van viure al llarg de la seva vida.

Un altre dels meus objectius que no he pogut complir és posar una imatge en cada un dels comentaris de les sardanes. No l'he complert del tot pel fet de que en depèn de quines imatges o llocs no he pogut anar-hi o bé algunes persones ja no hi són.

Un dels objectius que no he pogut complir i el que em fa més llàstima ha sigut no poder entrevistar l'antic president del Foment de Sardana de Ceret per no poder coincidir en els temps i a causa de que el estar jubilat va estar bona part de l'estiu fent el *Camino de Santiago*. M'hagués agradat molt poder anar a fer-li la entrevista a Ceret per dos motius: primer per què era un gran amic d'en Manel i en sabia moltes coses i anècdotes i en segon lloc perquè Ceret era un lloc molt estimat pel meu besavi i m'hagués fet moltíssima il·lusió anar-hi amb la meva àvia i que m'hagués explicat i ensenyat tots els racons.

Però anar a Ceret a parlar amb en Josep Viladou , expresident del Foment de la Sardana de Ceret, em queda pendent per un futur.

Tenia la intenció de posar el final de tot un petit apartat on es pogués arribar a veure totes les partitures de les sardanes però tot i haver-les recollit totes en un llapis de memòria. Vaig pensar que per temes de drets d'autor no seria correcte posar-les aquí per la gent que paga per tenir-les. En el cas de que algú estigués interessat, li puc ensenyar personalment.

I per últim no he pogut dur a terme unes enquestes a gent de totes les edats a causa de que el treball se'm hagués fet massa llarg i creia que era innecessari, ja que tots sabem que els adolescents avui dia no escolten gaires sardanes.

3.7. Agraïments

Agraeixo en primer lloc i per sobre de tot l'ajuda de la meva àvia, ja que al ser el seu pare és qui m'ha donat més informació, al meu avi, que com a gendre, també m'ha facilitat molta informació i material necessari, i sempre és un plaer passar tardes parlant de les seves vides a casa els avis.

En segon lloc en Joan Parnau, expresident del Foment de la Sardana de Banyoles, qui em va donar la idea de fer els comentaris i em va facilitar molt de material i contactes.

A Joan Farràs, director de la Selvatana de Banyoles – qui em va fer emocionar molt el tocar una part de *Somni* per a mi-. Que em va ajudar a trobar algunes partitures que s'havien perdut a causa de que algunes que estaven dedicades en Manel les havia regalat.

En tercer lloc a la Mariona i a la Magda, que com a nebodes tenen moltes anècdotes i també l'estimaven molt i el recorden d'una manera única.

Els seus dos néts, David Viladomat i August Viladomat per totes les anècdotes i records explicats i a les seves mullers Puri Oliva i Raquel Nicolas pels records dels anys que van passar a prop seu. Però sobretot a la meva mare, Puri Oliva, per ajudar-me a seguir endavant i el meu germà , Joshua Viladomat, per donar-me un cop de mà amb el documental.

També agraeixo a la Paqui Badosa i en Xicu Cabanyes -que a part de la informació em van fer passar una molt bona tarda en el Bosc de Can Ginebreda-.

En Joan Solana qui em va descobrir moltes coses i qui em va impressionar com a persona. Un gran amic seu i que gràcies a ell en Manel Saderra va poder gaudir d'un homenatge molt important, la medalla d'Or de la Ciutat.

Agraeixo a Jordi Galofrè per ajudar-me amb el tema del feixisme a Banyoles i per explicar-me una realitat molt dura. I per convidar-me el dilluns 15 d'octubre a un homenatge als republicans a Banyoles.

També a molts bons amics seus que l'acompanyaven als aplecs i homenatges, ells m'han ensenyat a veure com era la persona i es nota que li tenen un gran aprecii i molta estima.

En Victor Puig per ajudar-me a fer la portada i a Genis Barnosell per tutoritzar-me en el meu Treball de recerca

3.8. Bibliografia

- Molero, Eugeni. Josep i Manuel Saderra: Músic de cobla i compositor. 2a Ed. Foment de la sardana de Banyoles. Banyoles, 1998.
- Vicens, Anna. "Salt Sardanista homenatjarà Manel Saderra, un dels grans compositors del món de la sardana: Ha organitzat dues audicions on s'interpretaran composicions seves i del seu germà" *Diari de Girona*. (1993): 36.
- Juvanteny, Montserrat "Porqueres dedicarà una plaça al músic Manel Saderra Puigferrer". *Diari de Girona*. 26 de Març del 1999.
- Lara, Jordi. Una màquina d'espeviar ocells de nit. 1ª ed. Edicions de 1984. Barcelona, 2008.
- In Fernem Land, *SOMNI: MANEL SADERRA I PUIGFERRER*. Sense data. Extret de: <https://infernmland.blog/2008/11/27/somni-manel-saderra-i-puigferrer/>
- Galofrè, Jordi. L'agrupació Polifònica Banyoles: 1959-1968: deu anys de vida musical banyolina. 1ª ed.. Rigau Editors, Banyoles, novembre 2008.
- Manel Saderra, *Obra Completa*.
- Bacardit, Joaquim. *Diccionari de la Sardana i la Cobla*. Extret de: <http://www.lleidaparticipa.cat/public/217/docs/748f95f338b0156bbe79a3d6a31d63bf.pdf>
- Wikipedia, Premi Sardana de l'Any. Sense Data. Extret de: https://ca.wikipedia.org/wiki/Premi_Sardana_de_l%27Any
- Wikipedia, Premi Creu de Sant Jordi. Sense Data. Extret de: https://ca.wikipedia.org/wiki/Premi_Creu_de_Sant_Jordi
- Entrevista catradio a Magdalena Saderra, Jordi Lara, Joan Parnau i Josep Viladou: <http://www.ccma.cat/catradio/alacarta/vistes-al-mar/centenari-manuel-saderra-puigferrer-magdalena-saderra-jordi-lara-joan-parneau-josep-vidalou/audio/276892/>
- "Banyoles recorda la figura de Manel Saderra Puigferrer" *Diari de Girona*. 27/06/2008. <https://www.diaridegirona.cat/cultura/2008/06/27/banyoles-recorda-figura-manel-saderra-puigferrer/273946.html>

4. Annex

4.1. Glossari

4.1.1. Diccionari Sardanes

- **Aplec:** Festa per homenatjar la sardana on diverses cobles toquen alternativament oferint un gran repertori de sardanes als dansaires.
- **Carnet de Sardanista:** Petita revista setmanal on sortia la programació de totes les cobles i aplecs. En la portada sortia el dibuix d'un compositor i la seva biografia. Diferent cada setmana.
- **Ciutat Pubilla:** Celebració universal de la Diada de la Sardana.
- **Cobla:** Conjunt instrumental per dur a terme un determinat estil de música. Conjunt d'onze músics toquen sardanes i altres danses populars catalanes.
- **Curts:** una sardana consta de dos parts, dels curts i dels llargs. La funció dels curts es introduir els llargs que aquets son qui fan la sardana més animada i més ballable, cosa que els hi agrada més als sardanistes.
- **Folklore català:** Consisteix en transmetre oralment tradicions catalanes.
- **Obligada:** Composició escrita pensant en que es llueixi un o més d'un músic de la cobla.
- **Particel·la:** Part de la partitura que correspon a un determinat instrument.
- **Solfeig:** Coneixement per llegir i entendre bé els signes musicals.
- **Veus mixtes:** Agrupació coral on canten tant noies com nois.
- **Volerany:** Fenomen marítim que consisteix en una espècie de remolí en el mar que es crea només a Vilanova i la Geltrú.

4.1.2. Diccionari d'altres

- **Anar a milícies:** Allistar-se a les brigades de defensa republicana.
- **Avals:** Persona que firma un aval algú de confiança perquè els ajudessin.
- **Caudillo:** Líder polític o militar.
- **Comunisme:** Sistema polític on no existeix la propietat privada i no hi ha diferència de classes, ja que tot està regulat pel govern.
- **Constitució 1931:** Primera reforma del govern de la Segona República Espanyola (1931-39) on hi hauria una república democràtica.

- **Cop d'estat:** Grup de persones que prenen el govern d'un país mitjançant violència i de manera il·legal.
- **Democràcia:** Sistema polític on el poble escull lliurement, per tant, sistema polític amb participació del poble.
- **FET y de las JONS:** Falange Española Tradicionalista y Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista. Partit únic que s'ocupava dels càrrecs principals de l'administració i de controlar els mitjans de comunicació i propaganda.
- **Franquisme:** Règim dictatorial de Francisco Franco a Espanya. Va durar uns 42 anys (1939-1978).
- **Lideratge Carismàtic:** És aquell que atrau a les masses per lo únic i autèntic que es la figura del líder mitjançant paraules, gestos, accions...
- **Parlamentarisme:** Sistema polític on el parlament governa.
- **Política econòmica autàrquica:** Política que busca una total autosuficiència de la regió.
- **Segona Guerra Mundial:** Conflicte militar que es va desenvolupar a tot el món, des de 1939 fins el 1945.
- **Xenòfobs:** Persones que estan enfront dels estrangers o costums que no són les seves.

4.2. Article Joan Solana

Aquest article me'l va facilitar en Joan Solana. És un bell escrit que va encarregar el Foment de la Sardana de Banyoles com a homenatge a Manel Saderra:

MANEL SADERRA, UN HOME, UN AMIC, UN MESTRE

Agraeixo l'oportunitat que em dona el Foment de la Sardana de Banyoles d'escriure unes paraules sobre en Manel Saderra perquè em permetran fer un exercici de record d'una persona molt estimada i de reflexió sobre el seu llegat.

És bo de repassar els detalls positius de la vida. Ajuda a vèncer aquesta inclinació malaltissa al pessimisme que tenim els éssers humans. Com es pot ser pessimista si hem rebut el regal d'un paisatge com el de l'estany que reviu, diferent, cada hora del dia? Com es pot ser pessimista al costat de tants nois i noies que mostren les seves

immenses capacitats i les seves ganes de protagonitzar un futur millor quan se'ls dona la possibilitat d'expressar-se? Com es pot ser pessimista si hem tingut l'oportunitat de conèixer en Manel Saderra, de parlar amb ell, de sentir la seva estimació.

Sí, en Manel Saderra era d'aquelles persones que et feien notar de prop la dignitat humana. Va haver de travessar el desert d'un temps d'odis evidents i d'aversions ocultes, que va durar més que els tres anys de la guerra incivil. Va haver de plantar cara a la ignorància, que, activa, sempre està a punt d'assetjar, avorrir i derrotar les persones exigents. Va haver de treballar a les "Coles" perquè els músics tenen una jubilació molt petita. Però mai es va declarar vençut. Mai no va deixar que res li robés allò que és essencial a l'artista: el desig de ser, de crear, d'innovar.

La dimensió de la seva alegria íntima s'explica per l'abast de la malenconia de les seves sardanes. Contra el que es pensa de vegades, la tristesa artística només es pot expressar des de la felicitat, de la mateixa manera que el dolor més gran només el poden convertir en art els que han sentit plaers immensos, de la mateixa manera que la por només pot fer-se bellesa si surt d'un ésser valent. En Manel Saderra havia repetit que el seu germà i d'altres portaven l'alegria a les audicions de sardanes mentre que ell hi portava la tristesa. Es veritat, però una tristesa tan farcida de tots els sentiments humans que es convertia en un plaer comparable a l'abraçada d'un cos que és vell però que, en la proximitat, transmet la frescor de tota la vida que ha acumulat i de la qual no en vol deixar anar cap gota.

La mort se l'ha endut. I el buit que deixa és abismal. I la responsabilitat dels que n'hem de perpetuar la memòria, perquè aquest és el preu que hem de pagar -de bon grat- els que vam rebre el regal de la seva amistat, és enorme.

Perquè ara hi ha un perill. L'apropiació, és a dir, la simplificació. No ens equivoquem. No l'hem de fer nostre, ens hem de fer seus. La mort ha aturat el seu temps. Ara ja no podem conèixer res més de la persona, però sí de la seva obra. Aquest és el repte.

El millor homenatge que podem fer al mestre Manel Saderra és recollir totes les seves composicions, estudiar-les, classificar-les i divulgar-les. Intentar aproximar-nos als seus secrets, als seus jocs de creador entremaliat, a les seves singularitats. La meua ignorància musical no em permet de concretar, però n'estic segur que aquest treball que suggereixo ha de ser molt fecund. Un home que recordava insistentment que hi ha molts grans compositors desconeguts, que hi ha grans obres mestres que no s'han sentit mai, un home que advertia que la música de molta qualitat les primeres vegades no agrada, un home que aconsellava -o exigia- sacrifici davant d'una composició nova per trobar-hi el gust, devia sembrar les seves obres de centenars de partícules de genialitat. Segurament que els que les estudiïn les trobaran disfressades d'obvietat, de senzillesa, però les trobaran i ens permetran descobrir la complexitat amagada d'un gran artista.

L'estany continua essent un regal. Els nois i les noies continuen essent fascinants. En Manel Saderra, en canvi, ja no hi és. Ens queda la seva obra, convertida ara en un objecte de desig. La coneixerem més i millor. O més ben dit, mai no acabarem de conèixer-la, perquè d'aquesta manera mai no abandonarà el lloc privilegiat de la nostra memòria aquest gran home, aquest gran amic, aquest gran mestre.

Joan Solana i Figueras

4.3. Documental

Adjuntat en la contraportada en el CD 1.

4.4. Entrevistes

Adjuntat en la contraportada en el CD 2.

4.5. Recull de totes les sardanes

Manel Saderra i Puigferrer, a part de les sardanes comentades, en va escriure moltes més. A continuació totes les sardanes ordenades segons l'any de composició i classificades segons l'estil que eren: obligades, melancòliques, caire familiar...

4.5.1. Taules

Treball de recerca de batxillerat
 "M. S. Puigferrer per sempre"

	NOM DE LA SARDANA	ANY	FAMILIARS	LLOCS	INSPIRADES CANÇONS / TRADICIONS	AMICS / CONEGUTS	OBLIGADES	EXPRESSEN ALGUNA COSA ABSTRACTE	PER AGREIR/ HOMENATGE	PER COLLES SARDANISTES	TRISTES
1	Carme	1936									
2	Record del Collell	1941		X							
3	Llac encantat	1942		X							
4	Fausta	1943	X								
5	Magdalena	1944	X								
6	Poruga	1944	X								
7	Cant Vell	1944			X						
8	Somni	1945		X							
9	Petita	1946									
10	Júlia	1946									
11	Xerraire	1948						X			
12	Dubte	1948						X			
13	Vallespir evocador	1948		X					X		
14	Atzar	1949						X			
15	Maria Dolors	1949					X				
16	Gelosa	1950	X					X			
17	Lita	1950				X					
18	Petita Rosa	1951				X					
19	Petita Josefina	1952	X								
20	Campanes de Crespià	1953		X							
21	Colla Tramuntana	1953								X	
22	Grumeig	1954					X				
23	La Font dels nous raigs	1954		X							
24	Tortellà	1954		X							

Treball de recerca de batxillerat
 "M. S. Puigferrer per sempre"

25	Record d'Olesa	1957		X				X		
26	Et recordarem sempre	1958								X
27	Mariona i Magda	1959	X							
28	El llac per Joguina	1964		X						
29	Pica-Picot	1964					X			
30	Tortellanenca	1964		X			X			
31	Per tu, Rita	1971				X				
32	Ceretana	1972		X				X		
33	Al 25è Aplec de Banyoles	1977		X				X		
34	Girona, ciutat pubilla	1977		X				X		
35	Puig-graciós	1977		X						
36	Marie France	1978				X				
37	En Jordi Petit	1978				X	X			
38	Colla violetes del bosc	1978							X	
39	Colla Banyoles	1979							X	
40	El cràter de Montsacopa	1979		X						
41	Santfeliuenc	1979		X						
42	65è Homenat-ge	1980		X				X		
43	Tenora enyorada	1980								X
44	L'aplec de la muntanya	1981		X						
45	Maria Neus	1981								X
46	T'enyorem	1981								X
47	Exhorta-ció	1983					X		X	
48	Volerany	1983							X	

Treball de recerca de batxillerat
 "M. S. Puigferrer per sempre"

8										
49	Sardanistes de Santa Anna	1983							X	
50	Aniversari	1984							X	
51	Per Artés	1984		X						
52	L'últim adéu	1984								X
53	Una Rosella	1985				X				
54	Noces d'argent	1985							X	
55	Escumejant	1985					X		X	
56	La Barca Blanca	1986				X				
57	Companyoni a	1986							X	X
58	Monestir de Ripoll	1986		X						
59	Colla dansaire del Penedès	1986							X	
60	Doll d'afecte	1987				X				
61	Passatges d'un centenari	1988							X	
62	Adéu amic	1989								X
63	Besalú, alba de Catalunya	1990		X	X					
64	Visca!	1990							X	
65	Sincerament	1991				X				
66	Llança, ciutat pubilla	1991		X						
67	Al nostre barri	1992		X						
68	Per tu, Àngels	1992				X				
69	La miren i fa sol	1992			X					
70	Per tu, Maria	1993				X				

Treball de recerca de batxillerat
 "M. S. Puigferrer per sempre"

7 1	Vint-i-cinc anys junts	1993						X	X	
7 2	La torreta del Castell	1993		X				X		
7 3	Sarauenca	1993		X						
7 4	A concepció	1993				X				
7 5	Terrassa en el cor	1994		X						
7 6	Record punyent	1995								X
7 7	A un amic	1995				X				
7 8	A les Guilleries	1996			X					

5. Sinopsi

Des d'un bon principi que s'havia que volia fer el treball sobre el meu besavi, Manel Saderra i Puigferrer. El meu problema era com podia portar a terme aquest treball, ja que hi han moltes biografies i llibres sobre ell. Així que vaig decidir fer una biografia més personal i familiar. La meva hipòtesis era que en Manel era una bona persona i propera. Vaig optar per aquest tema per un interès propi i motivació personal. A la meva família tothom l'admira molt i jo sóc la única que no el va poder conèixer. Sempre he sentit que tot i això tinc una gran connexió amb ell i necessitava saber-ho tot de la seva vida.

Tenia cinc objectius bàsics: el primer era conèixer la part sentimental, com a persona i com a músic, el segon era poder conèixer les dificultats del feixisme, el tercer, conèixer més sobre les seves sardanes que connectava amb el meu quart objectiu conèixer l'actualitat de les seves sardanes i per últim conèixer alguns dels homenatges que li han fet.

La metodologia consistia en un marc teòric més una part pràctica d'on en trauria unes conclusions. El marc teòric el vaig fer llegint i buscant tota la informació possible i classificar-la. La part pràctica consistia en muntar un documental. Primer vaig contactar amb diversa gent que em podria ajudar, els vaig entrevistar. Quan vaig tenir-ho tot vaig muntar el documental i vaig extreure'n una reflexió personal i unes conclusions. El marc teòric esta format per dos apartats: breu explicació del Feixisme i biografia familiar. La part pràctica esta formada per quatre apartats: biografia i trajectòria d'en Manel, filla d'en Manel, Manel a través de les seves sardanes, homenatges i Manel com a persona.

Les meves idees principals eren que en els temps difícils va ser un home que no es va rendir. Com a persona era molt familiar, va aconseguir fer un canvi en l'estereotip de les sardanes. Era i és un home molt estimat per tothom. He après que es un gran exemple a seguir.